

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін
Факультет мистецтва і дизайну
Кафедра романо-германської філології та методики викладання іноземних мов
Факультет лінгвістики і перекладу

ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
ДІАГНОСТИЧНИЙ ПРАКТИКУМ

ОДЕСА

2025

УДК 378:159.9(072)

I 24

Рецензенти:

Н.Ю. Голубенко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри німецької філології Одеського національного університету імені І.І.Мечникова;

В.Я. Желясков, доктор педагогічних наук, професор, зав. кафедри гуманітарних дисциплін Дунайського інституту Національного університету «Одеська морська академія».

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжнародного гуманітарного університету (протокол №1 від __ квітня 2025 р.)

I 24 Інноваційне навчання у закладі вищої освіти: діагностичний практикум. Електронний навчально-методичний посібник з організації самостійно-дослідницької діяльності здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти / уклад. А.А. Татарнікова, Л.Г. Таланова, О.С.Цокур. Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2025. 73 с.

Діагностичний практикум містить завдання для опанування здобувачами другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти способів здійснення гностичної функції професійної діяльності сучасного викладача вищої школи як проектувальника, організатора і менеджера інноваційного навчання.

Діагностичний практикум рекомендовано для здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки, 025 Музичне мистецтво, 034 Культурологія, 035 Філологія.

© Міжнародний гуманітарний університет

ЗМІСТ

Передмова	4
1. Теоретико-концептуальний блок.	
Процес організації інноваційного навчання як актуальна проблема сучасної педагогіки і психології вищої школи	7
2. Інструктивно-методичний блок	
Загальна характеристика методик діагностування особистості здобувача вищої освіти як суб'єкта інноваційного навчання	13
3. Практичний блок	
Діагностичний інструментарій щодо вияву суб'єктивних чинників інноваційного навчання	29
Список використаних джерел	70

Передмова

Відродження української держави на засадах демократії та гуманізму пов'язане із зміною концептуально-світоглядного ставлення до людини як творчого суб'єкта суспільних відносин та професійної діяльності, здатного до позитивних самозмін та інноваційних перетворень. В означеному контексті актуальності набуває проблема перспективного розвитку національної системи освіти, зокрема вищої, оскільки в наступний час українське суспільство вимагає від випускників закладів вищої освіти не тільки широкої професійної ерудиції та функціональної компетентності, високої культури і соціальної активності, але й сформованості особливого – інноваційного мислення та поведіння, ґрунтованого на здатності і психологічній готовності до пошуку, позитивного сприйняття, впровадження та створення інновацій.

Суттєво й те, що суспільне замовлення на формування особистості випускника як фахівця інноваційного типу зумовлює необхідність більш швидкої трансформації і перетворення усталеної – традиційної системи організації навчальної, розвивально-виховної та науково-дослідницької діяльності науково-педагогічних кадрів зі здобувачами першого (бакалаврського), другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти на моделі інноваційного навчання. Не випадково, тому, реформування вітчизняної системи вищої освіти, яка, знаходячись на перехресті глобальних суспільно-політичних, соціокультурних та економічних змін, закономірно віддзеркалюючи всі їх прояви, має відбуватися згідно інноваційної стратегії її розвитку, відображеної в Законах України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2011 р.), «Про освіту» (2017 р.); Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки.

Останні, враховуючи визначальну роль вищої освіти в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікативного суспільства та європейської освітньо-наукової інтеграції (І. Зязюн, В. Кремень, О. Скубашевська, О. Чумак), поставили на особливий щабель проблему соціальної й індивідуальної цінності інновацій та необхідності кардинальної переорієнтації підготовки сучасного покоління здобувачів вищої освіти з моделей традиційного (нормативного, когнітивно-знаннєвого) навчання на технології більш ефективного – інноваційного (проблемно-евристичного, продуктивно-творчого, студентоцентрованого) навчання (Г. Адамова, І. Бех, Н. Кічук, М. Кларін, М. Лисенко, В. Меньяло, О. Снісаренко).

Вперше наукове обґрунтування доцільності такої трансформації було зроблено групою зарубіжних вчених у доповіді римського клубу (1978 р.), в якій звертається увага світової наукової та педагогічної громадськості на:

– «неадекватність принципів традиційного навчання вимогам сучасного суспільства до особистості, її пізнавальних можливостей», оскільки воно «зорієнтоване на збереження і відтворення культури, забезпечує стабільність у соціумі за рахунок переважно репродуктивної діяльності тих, хто навчається»,

забезпечуючи лише «формування їхніх виконавських здібностей та розвиток уваги й пам'яті»;

- пріоритетність інноваційного навчання, яке стимулює новаторські зміни в культурі та соціальному середовищі, орієнтує на формування готовності особистості до динамічних змін у соціумі за рахунок розвитку здібностей до творчості, різноманітних форм мислення, а також здатності до співробітництва з іншими людьми.

Натомість, як стверджують вчені, на шляху реформування і модернізації вищої освіти відбуваються надзвичайно складні процеси, які в діяльності адміністративних та науково-педагогічних кадрів знаходять вияв в діаметрально протилежних психологічних станах: від захоплення інноваціями й бажання використовувати у власному професійному досвіді інноваційні методи, засоби, форми та технології до абсолютного їх ігнорування. Цю психологічну тенденцію ще на початку ХХІ ст. передрікав Ж. Делор, який застерігав, що глобалізаційні процеси будуть породжувати стійкі протиріччя між освітніми традиціями (консервативними нормами) і новими, сучасними запитами.

Як результат, сучасна практика закладів вищої освіти, зорієнтованих на кардинальні інноваційні перетворення, зіткнулася із серйозними протиріччями:

- між їх потребами у швидкому розвитку в контексті «ідеї фундаменталізації університетської освіти» й ідеї інноваційного /дослідницького університету та психологічною неготовністю відчутної частини науково-педагогічних кадрів позитивно сприймати, опановувати й втілювати необхідні нововведення у свій власний викладацький досвід;

- між зацікавленістю контингенту інтелектуально розвинених й обдарованих здобувачів вищої освіти у впровадженні інноваційних технологій навчання й активній участі в дослідницько-інноваційній діяльності та відсутністю необхідного індивідуального досвіду, компетенцій та якостей «інноваційної особистості» серед переважного складу науково-педагогічних кадрів;

- між устремлінням окремих викладачів-новаторів створювати, впроваджувати і розповсюджувати свої авторські інноваційні ідеї й моделі навчання й виховання здобувачів вищої освіти та психологічними бар'єрами й формалізмом діяльності адміністрації, не схильної визнавати їх перспективність, доцільність та ефективність, а також підтримувати належним чином запропоновані інноваційні заходи та ініціативи.

З огляду на означене вище, організацію самостійно-дослідницької діяльності здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти спеціальностей 035 Філологія та 011 Освітні, педагогічні науки під час вивчення психолого-педагогічних дисциплін та проходження асистентської практики доцільно спрямувати на більш глибоке дослідження як концептуальних, так і психодіагностичних засад інноваційного навчання. Реалізації означеної мети сприяє запропонований електронний навчально-методичний посібник «Інноваційне навчання: діагностичний практикум».

1. Концептуально-методологічний блок.

Процес організації інноваційного навчання як актуальна проблема сучасної педагогіки і психології вищої школи

Інноваційне навчання, яке за своєю психолого-педагогічною суттю найбільш відповідає соціальним запитам сучасного інформаційно-комунікативного суспільства, яке розвивається на засадах стрімких змін, характеризується повною або частковою зміною цілей, змісту освіти, принципів, методів, форм і технологій організації освітнього процесу порівняно з традиційним навчанням.

Під інноваційним навчанням вченими розуміється:

– «сучасна дидактична стратегія, зорієнтована не тільки на створення й упровадження нововведень в контексті модернізації та подальшого реформування системи вищої освіти, але й на зміни у способах діяльності викладачів та студентів, стилях їх мислення, життя й відносин, які із цими нововведеннями пов'язані» (О. Козлова);

– «спосіб відображення реакції системи освіти на перехід суспільства на більш високий ступінь свого функціонування, на кардинальну зміну її цілей в напрямку орієнтації на більш широке застосування оригінальних методик розвитку різноманітних форм мислення і творчих здібностей, активізації соціально-адаптаційних можливостей особистості» (І. Дичківська);

– «форма осучаснення викладачами, що творчо мислять і нетрадиційно діють, освітнього середовища завдяки застосуванню прогресивних педагогічних ідей і досвіду педагогів-класиків та педагогів-новаторів в нових соціально-культурних умовах розвитку педагогічної практики та в їх новій інтерпретації» (Т. Медведовська);

– «платформа постійного привнесення до системи навчання і виховання принципово нових елементів, які базуються на активізації суб'єктів навчально-пізнавальної та педагогічної діяльності в напрямку їхнього захоплення пізнанням інновацій, партнерства та творчої співпраці щодо їх опанування й використання у власному індивідуальному досвіді» (М. Аузіна);

– «стратегія творчого переосмислення мети, змісту, підходів, методів, засобів і форм організації освітнього процесу в умовах розвитку інноваційного суспільства, альтернативна традиційному навчання, побудована виключно на впровадженні педагогічних інновацій, нових інформаційно-комунікативних та авторських освітніх технологій, яка, сприяючи ефективному розвитку інноваційного мислення та інноваційного потенціалу особистості майбутніх фахівців, їхньої здатності до інноваційної професійної діяльності на засадах творчості, визначається не стільки конкретною сукупністю взаємно поєднаних нових форм і методів організації їхньої навчально-пізнавальної, навчально-професійної та науково-дослідницької діяльності, скільки методичною вивіреністю їх використання» (Г. Золотарьова).

Отже, розуміння сутності інноваційного навчання виходить з того, що:

– інноваційна діяльність, онтологічна природа і характер якої зумовлені виявами найвищих рівнів творчості та креативності, постає парадигмальним явищем сучасного соціокультурного буття людини й найважливішим чинником розвитку більш перспективного – інноваційного суспільства, оскільки є основною рушійною силою розвитку Homo Sapiens і людської культури;

– інновації як результат, продукт і прояв найпотужнішого виду інтелектуально-творчої активності людини – інноваційної діяльності в умовах розвитку інноваційного суспільства одночасно постають необхідним сутнісним фактором змін традиційного соціокультурного буття сучасної людини, яка для забезпечення своєї успішної адаптації, соціалізації й самореалізації повинна набути властивостей інноваційної особистості та ефективного суб'єкта інноваційної діяльності.

Інноваційне навчання, яке передбачає втілення інновацій-модернізацій, що частково оновлюючи освітній процес, спрямовані на досягнення гарантованих результатів у межах його традиційної репродуктивної орієнтації, або застосування інновацій-трансформацій, які перетворюючи традиційний освітній процес на інноваційний, спрямовані на забезпечення його дослідницького характеру, організацію пошукової та продуктивної навчально-пізнавальної діяльності здобувачів, передусім спрямоване на стимулювання «Я-концепції» та розкриття творчого потенціалу всіх суб'єктів освітнього середовища, дозволяючи враховувати і більш швидко задовольняти їхні індивідуальні потреби та інтереси, сприяючи активному саморозвитку, актуалізації та ефективній самореалізації особистості.

Інноваційне навчання завжди віддзеркалює шлях перспективного розвитку дидактичної системи в залежності від досягнень науково-технічного та соціально-культурного прогресу суспільства, який веде до часткових або радикальних змін та відповідного перетворення її елементів (цілей і завдань, методологічних засад і підходів, принципів, методів, форм, засобів і технологій) задля породження нової якості освіти завдяки оновленню її матеріально-технічної бази, системи управління, гармонізації дидактичних та соціально-психологічних відносин, утвердження нового способу буття та нових стилів академічної поведінки, потребуючи подолання укорінених стереотипів, застарілих звичок, традицій, тенденцій.

Інноваційне навчання – це специфічна модель організації освітнього процесу на основі зацікавленості тих, хто навчається, та тих, хто їх навчає, як провідних суб'єктів креативного освітнього середовища, наукового пізнання та спілкування, творчої взаємодії та співпраці, спрямованої на позитивне сприйняття, освоєння, використання, створення й поширення нововведень та інновацій з метою їх переведення в режим їхнього інтелектуально-творчого саморозвитку, неперервного особистісно-професійного самовдосконалення та успішної самореалізації.

Інноваційне навчання, виходячи за межі запам'ятовування і відтворення інформації, спрямоване на підготовку конкурентоспроможних, соціально і професійно мобільних фахівців, здатних до активної життєдіяльності та творчої

праці у постійно мінливому соціальному середовищі завдяки задоволенню їхніх потреб у формуванні інноваційного та творчого (продуктивного) мислення, розвитку інтелектуально-креативних здібностей та потенціалу саморозвитку як інноваційних особистостей.

Концептуальну основу інноваційного навчання складають ідеї практико й особистісно зорієнтованої (студентоцентрированої) освіти, принципи інноваційності, продуктивності, творчості та навчання впродовж й через дослідження, які вимагають залучення його провідних суб'єктів до продуктивно-творчої та інноваційно-дослідницької діяльності з метою пошуку, апробації та впровадження інновацій на підставі інтенсивного використання новітніх інформаційно-комунікативних та цифрових технологій, а також засобів контекстно-компетентнісного (активного) й інтерактивного підходів до організації освітнього процесу, як це доводить табл. 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльна характеристика складових
традиційного та інноваційного навчання

Складові процесу навчання	Традиційне навчання	Інноваційне навчання
Мета	передача знань, ознайомлення з культурою, засвоєння соціального досвіду	сприяння самореалізації і самоствердженню особистості, культурний обмін
Зміст	знання, вміння, навички, розрізнені предмети	знання-цінності, знання-способи дослідницької (інноваційної) діяльності, знання-компетенції, інтегровані курси, модулі
Форми і методи	перевага аудиторних занять і вербальних методів подання інформації; індивідуальна чи фронтальна робота, репродуктивні, пояснювально-ілюстративні методи	різноманітні форми спільної (інтерактивної, проектної) діяльності, самостійна робота, розширення форм навчання (взаємонавчання, педагогічне дослідження, засвоєння і експертиза педагогічних новацій, колективна творчість); проблемно-евристичні, продуктивні, творчо-пошукові, дослідницькі методи
Технології	інформативні, тренувальні	інноваційні, інформаційно-комунікативні, цифрові,

		мультимедійні, інтерактивні
Позиція і роль викладача у навчальному процесі	викладач – лектор, транслятор знань; суб'єкт, який визначає всі аспекти процесу навчання	викладач – просвітител, наставник, тьютор, фасилітатор, помічник, дослідник власної професійної діяльності, лідер проблемної групи, учасник групи «стратегічного планування», який ініціює і стимулює перетворення студентів в активних суб'єктів навчання
Позиція і роль студентів у навчальному процесі	пасивна: студент – об'єкт педагогічного впливу, сприйняття, засвоєння і відтворення інформації, яку надає викладач	активна: студент – рівноправний та ініціативний суб'єкт дидактичної взаємодії, активне засвоєння і генерування ідей на основі знань, отриманих із різноманітних джерел
Тип інформаційної комунікації	керована викладачем інформація	багатоканальна система, яка генерує інформацію між викладачем і студентами, а також забезпечує інформаційну взаємодію між ними
Діяльність	відтворювальна, репродуктивна	продуктивна, пошукова, самостійно-дослідницька, інноваційна, творча
Характер взаємодії	монолог, тренінг	діалог, дискусія, дебати, емпатія, рішення творчих, пошуково-дослідницьких завдань, розв'язання проектних та винахідницьких задач, рефлексія
Ступінь проблемності процесу навчання	інколи має місце описування проблем чи проблемних ситуацій	навчання відбувається в основному на прикладах і в умовах проблемних ситуацій, що сприяє формуванню вмінь їх визначення і пошуку способів конструктивного вирішення

Як слідує з табл. 1.1, інноваційне навчання вбачається таким, яке має наступні специфічні ознаки, як-от:

- випереджальний характер, сутність якого полягає в тому, щоб своєчасно підготувати людину до успішного функціонування в соціокультурних умовах, які постійно ускладнюються;

- особистісно орієнтований характер, що ґрунтується на суб'єкт-суб'єктних відносинах, поширює міру свободи, індивідуальних переваг та освітніх траєкторій, утворює само актуалізацію та саморозвиток особистості викладача й студента;

- визнання новітніх освітніх технологій як системоутворювального фактора практичного перетворення системи навчання у закладі освіти відповідно до сучасних завдань інноваційного суспільства та економіки;

- спрямованість на організацію самостійної пізнавально-пошукової діяльності студента на основі розвитку навичок самоспостереження, самопізнання, рефлексії, самоосвіти;

- спрямованість на формування множинності суб'єктних картин світу, смислопошуковий діалог, структурування особистісних знань;

- опора на сукупність інформаційно-знаннєвих систем, що виконують аналітико-оцінні функції стосовно інших інформаційних систем.

Отже, психолого-педагогічні засади інноваційного навчання передбачають інтенсивний індивідуальний розвиток і саморозвиток конкурентоспроможної, соціально й професійно мобільної особистості – суб'єкта інноваційної діяльності, здатної до адекватного самовизначення й успішної самореалізації в умовах соціальних змін шляхом опанування цінностей інновацій, набуття інноваційного мислення та інноваційної культури, вміння ставити перед собою певні цілі інноваційного пошуку, знаходити та обирати необхідні способи їх досягнення, відповідально приймати рішення, послідовно їх реалізовувати, критично оцінювати результати й закріплювати їх в індивідуальному досвіді.

Психологічна готовність здобувача вищої освіти до інноваційного навчання постає: усвідомленою активністю, яка налаштовує його на певну – дослідницько-інноваційну (продуктивну) діяльність і забезпечує одночасно її успішність; активним психічним станом, за допомогою якого забезпечується високий рівень включеності здобувача вищої освіти як суб'єкта інноваційного навчання в сферу дослідницько-інноваційної (продуктивної) діяльності, її специфічні форми та заходи, що характеризується мобілізацією наявних в нього інтелектуально-творчих ресурсів та когнітивно-практичного досвіду; інтегративним системним новоутворенням особистості здобувача вищої освіти, яке проявляється лише під час реалізації моделі інноваційного навчання, яке передбачає його занурення до виконання завдань особливої – дослідницько-інноваційної діяльності, складові якого відтворюють її структурно-функціональні особливості.

Психологічна готовність здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання в своїй структурі нараховує п'ять провідних компонентів (аксіологічний, потребнісно-мотиваційний, емоційно-вольовий, когнітивно-операціональний, оцінно-рефлексивний), на становлення і рівень сформованості якої суттєво впливають не тільки об'єктивні зовнішні

(середовищні) фактори (інноваційне суспільство; інноваційний заклад вищої освіти; інноваційне освітньо-наукове середовище певного факультету), але й внутрішні – суб'єктивні чинники (зокрема, ціннісно-орієнтаційні, мотиваційно-сміслові, мобілізаційно-регулювальні, інтелектуально-творчі (ресурсні), психофізіологічні).

Психологічна готовність здобувача вищої освіти до інноваційного навчання зображеної на рис. 2.1.

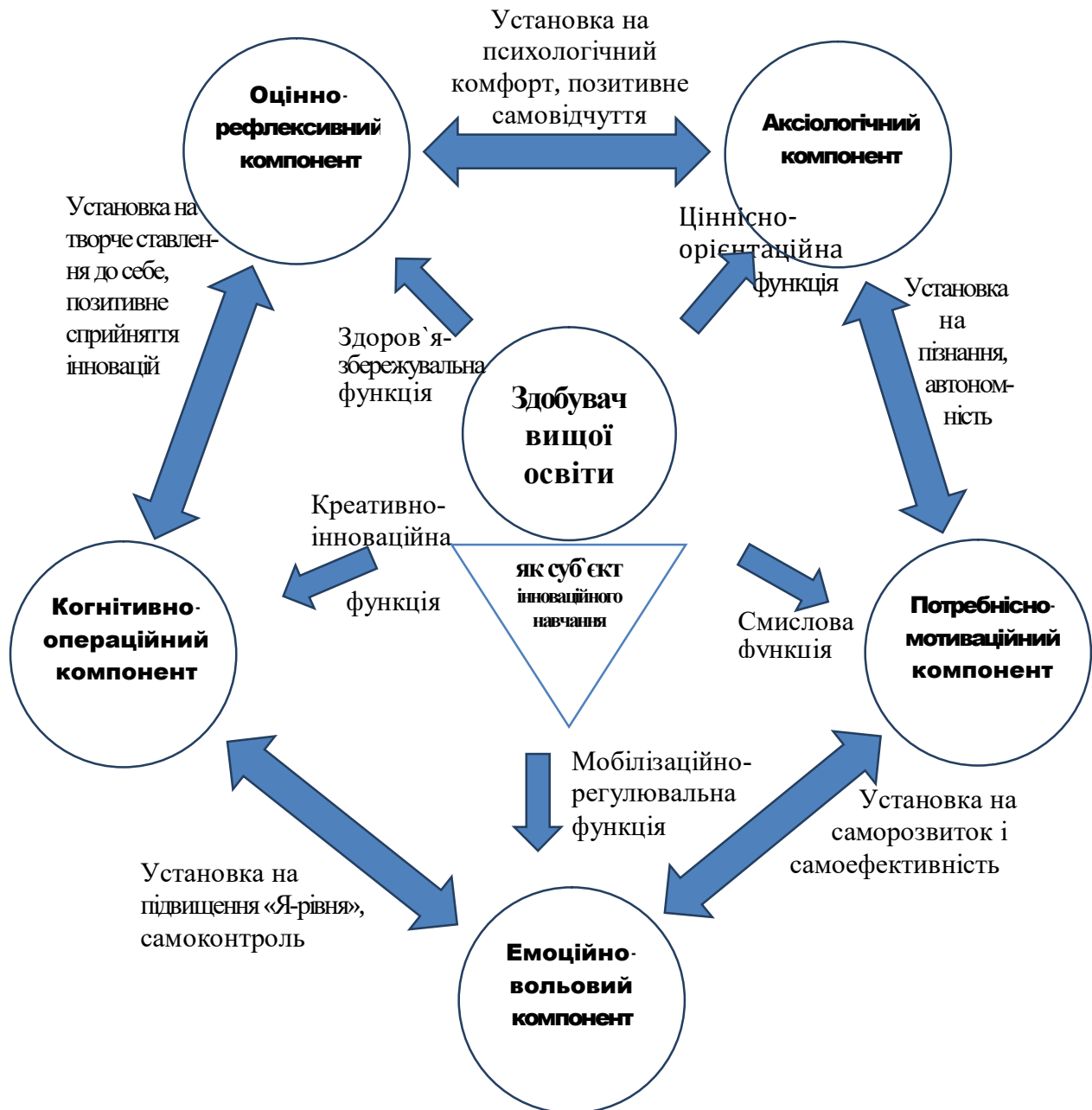

Рис. 2.2.1. Структура психологічної готовності здобувача вищої освіти

За результатами емпіричних досліджень зафіксовано, що здобувачі другого (магістерського) рівня вищої освіти розуміють сутність інноваційного навчання загалом, яке пов'язано з відкриттям нових знань, дослідницьким самостійним пошуком, використанням новітніх освітніх та цифрових технологій, вирішенням більш складних, нестандартних, креативних завдань, які потребують високої інтелектуальної активності. Натомість працювати в такому активному та інтерактивному режимі, спрямованому на відкриття новизни і вироблення практично значущих результатів навчально-пізнавальної діяльності у вигляді виконання дослідницьких проектів з узагальненням здобутих даних через публікацію наукових статей та участі в науково-практичних конференціях, або створенням власних чи вдосконаленням чужих інноваційних розробок, що потребує великої витрати творчої енергії та особистісного часу у позааудиторній діяльності, згодна лише сьома частка здобувачів вищої освіти, які мотивовані на вступ до докторських програм, або на більш стрімкий кар'єрний зріст.

Емпіричним шляхом зафіксовано, що слабкий вияв потреб здобувачів вищої освіти в пізнанні і досягненнях, а також здатності до саморозвитку, зокрема на середньому і низькому рівнях, спричиняє певні психологічні бар'єри, які негативно впливають на їхню психологічну готовність до інноваційного навчання і спроможність ефективно діяти в його креативно-продуктивному режимі, який вимагає високої інтелектуально-творчої активності, стійкої вмотивованості щодо здійснення самостійно-пошукової й науково-дослідницької діяльності, спрямованої на здобуття новини, усталеної орієнтації на творчі здобутки, вияв креативного мислення й інноваційної ініціативи, зацікавленості у неперервному власному особистісно-професійному зростанні, духовному самовдосконаленні й творчій самореалізації.

Проведені дослідження засвідчують, що впровадження інноваційного навчання, яке принципово відрізняється від способів, засобів і форм організації традиційного навчання, потребує психологічної готовності здобувачів вищої освіти до участі в ньому, зокрема, у вигляді відповідної «підготовленості» та «налаштованості» їхньої психіки як саме суб'єктів (цілеспрямованих, активних і відповідальних учасників) специфічної – дослідницько-інноваційної діяльності, що, як мінімум, потребує наявності в них найвищих рівнів прояву таких індивідуальних властивостей, як: потреба у пізнанні, автономність, здатність до саморозвитку, самоефективність, потреба в досягненнях, інтернальний контроль, креативність, інноваційність, стресостійкість і енергійність.

Натомість, проведені дослідження не вичерпують всіх аспектів порушеної проблеми, яку доцільно більш ґрунтовно вивчати й здобувачам другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти спеціальностей 035 Філологія та 011 Освітні, педагогічні науки, як під час опанування навчальної дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи», так і під час проходження асистентської практики у закладі вищої освіти.

2. Інструктивно-методичний блок

Загальна характеристика методик діагностування особистості здобувача вищої освіти як суб'єкта інноваційного навчання

Для діагностування суб'єктивних чинників інноваційного навчання здобувачів вищої освіти пропонується використати комплекс методик, які висвітлює табл. 21.

Таблиця 2.1

Психодіагностичний інструментарій

Компоненти психологічної готовності до інноваційного навчання	Критерії	Показники	Психодіагностичний інструментарій	Суб'єктивні чинники
1. Аксиологічний, який виконує ціннісно-орієнтаційну функцію	Установка на пізнання	Спрямованість на отримання знань	Методика «Спрямованість на оцінку або на отримання знань» (Е. Льюїс, Н. Курдюкова) [13]	1. Потреба у пізнанні
	Установка на самостійність	Незалежність у навчальній діяльності	Методика «Автономність - залежність особистості у навчальній діяльності» (Г. Пригніна) [9, с. 605-606]	2. Автономність
2. Потребнісно-мотиваційний, який виконує смислову (життєтворчу) функцію	Установка на безперервну самоосвіту і саморозвиток	Потреба в самоосвіті й саморозвитку	Методика «Самооцінка здатності особистості до самоосвіти і саморозвитку» (О.П.Сергєєнкова) [12].	3. Здатність до саморозвитку
	Установка на самоефективність	Впевненість у своїй здатності організувати та здійснити	Шкала самоефективності Р. Шварцера та М. Єрусалема [8, с. 142-143]	4. Самоефективність

		діяльність		
3. Емоційно-вольовий, який виконує мобілізаційно-регулювальну функцію	Установка на підвищення «Я-рівня» (Ф. Хоппе)	Наявність особистих домагань	Методика «Потреба в досягненні» (Ю. М. Орлова) [11]	5. Потреба в досягненні успіху
	Установка на самоконтроль	Локус інтернального контролю	Методика дослідження рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера (Є.Ф.Бажин, Е.О. Голинкіна, Л.М. Еткінд) [8, с. 128-131; 9, с. 433-437]	6. Інтернальний контроль
4. Когнітивно-операційний, який виконує інтелектуально-креативну (інноваційно-ресурсну) функцію	Установка на творче ставлення до себе і дійсності	Особистісна креативність	Методика діагностики особистісної креативності (О.Тунік) [10; 20, с. 19-21]	7. Креативність
	Установка на позитивне сприйняття змін та інновацій	Інноваційна спрямованість	Експрес-діагностика інноваційності В. Чудакової [21, с. 276]	8. Інноваційність
5. Оцінно-рефлексивний, який виконує здоров'язбережувальну функцію	Установка на психофізіологічний комфорт в умовах інноваційного навчання	Впевненість в собі	Тест шкільної тривожності Філіпса [17; 18]; Особистісна шкала прояву тривоги Дж. Тейлора (в модифікації Т. А.Немчіна) [15, 106-109]	9. Стресостійкість
	Установка на позитивне самопочуття в умовах інноваційного навчання	Життєстійкість	Методика самооцінки функціонального стану «САН» (С.А. Доскин, Н.А.Лаврентьева,	10. Енергійність

			В. Б. Шарай, М.П. Мірошников) [8, с. 91-92]	
--	--	--	---	--

Як видно з табл. 2.1, емпіричному дослідженню підлягатимуть 10 суб'єктивних чинників, які, за нашим припущенням, суттєво впливають на становлення й формування 5 компонентів психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання. Вимір суб'єктивних чинників здійснюється за апробованими методиками психологічної діагностики, які було творчо доопрацьовано в плані приведення емпіричних даних до єдиної 4-х рівневої шкали з виокремленням високого, достатнього, середнього і низького рівнів прояву кожного з суб'єктивних чинників, що дозволило вивести відповідні величини їх коефіцієнтів (К) для більш надійної обробки здобутих кількісних даних.

Для виміру рівня прояву першого суб'єктивного чинника, який впливає на формування аксіологічного компонента психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання, який виконує ціннісно-орієнтаційну функцію, застосовується відома методика «Спрямованість на оцінку або на отримання знань», запропонована Е. Ільїним, Н. Курдюковою [13]. Методика орієнтована на вивчення мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти, починаючи з 12 років, зокрема осіб студентського віку (20-25 років), шляхом обробки та інтерпретації їх відповідей на 24 запитання, які містяться в опитувальнику. Означена методика дозволяє встановити рівень спрямованості досліджуваних на отримання знань, на відміну від їхньої орієнтації в освітньому процесі на отримання оцінки.

Для спрощення процедури обробки емпіричних даних було виготовлено «матрицю» для перевірки відповідей досліджуваних, які співпадали з ключем, яка легко накладалася на реєстраційний аркуш. У «віконцях» бланк-стандарт висвітлював кількість правильних відповідей (вони були закреслені X), що дозволяло підрахувати кількість балів за кожним з індивідуальних реєстраційних бланків досліджуваних. При цьому, міра спрямованості кожного з досліджуваних на отримання знань як суб'єктивного чинника їхньої психологічної готовності до інноваційного навчання встановлювалася згідно шкали:

24-20 балів (1-0,83) – високий рівень спрямованості на отримання знань;

19-15 балів (0,82-0,63) – достатній рівень спрямованості на отримання знань;

14-10 балів (0,62-0,42) – середній рівень спрямованості на отримання знань;

9-5 балів (0,41-0,21) – низький рівень спрямованості на отримання знань;

4 і нижче балів (0,2-0) – відсутність спрямованості на отримання знань (яскраво виражена орієнтація на отримання оцінки, а не на здобуття знань).

Для виміру другого суб'єктивного чинника, який впливає на формування аксіологічного компонента психологічної готовності здобувачів вищої освіти

до інноваційного навчання, застосовується опитувальник «Автономність – залежність особистості у навчальній діяльності» (Г. Пригніна) [9, с. 605– 606], який містить 18 тверджень, діагностує два основні стилі навчальної діяльності здобувачів вищої освіти, визначені як «автономний», «залежний», а також дозволяє виділити із контингенту здобувачів осіб третьої групи – «невизначених» згідно шкали:

7 балів і менше – залежний стиль навчальної діяльності;

8-10 балів – невизначений (комбінований) стиль навчальної діяльності;

11 балів і більше – автономний стиль навчальної діяльності.

При цьому розуміється, що «автономні» здобувачі вищої освіти виявляють такі провідні риси суб'єкта навчальної діяльності, як самостійність, цілеспрямованість, розвинутий самоконтроль, впевненість у собі, наполегливість при виконанні роботи тощо. Для «залежних» здобувачів вищої освіти характерно те, що їхня навчальна діяльність як об'єктів педагогічного впливу, а не суб'єктів, пов'язана в основному з опорою на вказівки з боку викладачів, з орієнтацією на виконання його порад, підказок, вимог. «Невизначені» входять до такої групи здобувачів вищої освіти, у яких приблизно однаково виражені особливості, властиві як першому (суб'єктному, незалежному), так і другому (об'єктному, залежному) стилю навчальної діяльності.

Враховуючи означені вище настанови, рівні прояву автономності здобувачів вищої освіти як провідного стилю їхньої навчальної діяльності під час інноваційного навчання правомірно було визначати за наступною шкалою:

18-16 балів (1-0,89) – високий рівень автономності в навчальній діяльності;

15-13 балів (0,88-0,72) – достатній рівень автономності в навчальній діяльності;

12-11 балів (0,71-0,61) – середній рівень автономності в навчальній діяльності;

10-8 балів (0,6-0,44) – низький рівень автономності в навчальній діяльності;

8 і нижче балів (0,43-0) – відсутність прояву автономності в навчальній діяльності (повна залежність).

Як засвідчує табл. 1, для виміру суб'єктивних чинників, здатних, на нашу думку, впливати на формування другого – потребнісно-мотиваційного компонента психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання, який виконує смислову (життєтворчу) функцію, доцільно застосовувати:

– тест-опитувальник «Самооцінка здатності особистості до самоосвіти і саморозвитку», розроблений О. Сергєєнковою [12];

– шкалу самоєфективності Р. Шварцера та М. Єрусалема [8, с. 142-143].

Суттєво, що психодіагностична методика, розроблена О. Сергєєнковою, тест-опитувальник якої містить 21 запитання, дозволяє здобути більш точні уявлення про рівень здібностей особистості здобувача вищої освіти до самоосвіти й саморозвитку, оскільки передбачає вибір досліджуваним одного із

запропонованих варіантів відповіді: «ні», «частково, періодично», «так», «не знаю». Результати самооцінювання досліджуваними міри прояву своїх здібностей до самоосвіти й саморозвитку обробляються шляхом підсумовування кількості балів за кожну відповідь, відповідно до ціни обраного варіанта: «так» – 3 бали; «частково, періодично» – 2 бали; «ні» – 1 бал; «не знаю» – 0 балів. Набрана досліджуваним кількість балів за усі відповіді співвідносилася з наступною шкалою визначення рівнів розвитку здібностей до самоосвіти і саморозвитку:

63-53 балів (1-0,84) – високий рівень здатності до самоосвіти й саморозвитку;

52-45 балів (0,83-0,71) – достатній рівень здатності до самоосвіти й саморозвитку;

44-37 балів (0,7,-0,59) – середній рівень здатності до самоосвіти й саморозвитку;

36-21 балів (0,58-0,33) – низький рівень здатності до самоосвіти й саморозвитку;

20 і нижче балів (0,32-0) – відсутність здатності до самоосвіти й саморозвитку.

Означена вище 5-ти рівнева шкала, на нашу думку, є більш зручною для обробки та інтерпретації даних ніж та, яка запропонована О. Сергєєнковою (7-ми рівнева шкала), оскільки більш чітко встановлює межі традиційно вживаних рівнів, які є зрозумілішими за змістом.

На нашу думку, шкалу самоєфективності Р. Шварцера та М. Єрусалема [8, с. 142-143] доцільно застосовувати для вияву рівня вираженості впевненості (переконань) здобувачів вищої освіти щодо потенційної здатності організувати та здійснити власну діяльність, необхідну для досягнення певної мети, у тому числі і в ситуаціях навчальної діяльності, зокрема під час участі в інноваційному навчанні. Самоєфективність розуміється як «продуктивний процес інтеграції когнітивних, соціальних та поведінкових компонентів задля здійснення оптимальної стратегії в різноманітних ситуаціях» [6, с. 78]. Шкала самоєфективності складається з 10-ти тверджень, які респонденту пропонується співвіднести з типовими ситуаціями та результатами своєї діяльності в освітньому середовищі шляхом вибору правильної відповіді з переліку можливих, а саме: «абсолютно невірно» (1 бал); «скоріш невірно» (2 бали); «скоріш вірно» (3 бали); «абсолютно вірно» (4 бали). Отримання підсумкового результату здійснювалося шляхом складання балів за всіма 10-ма твердженнями на основі скоректованої шкали:

36-40 балів (1-0,9) – високий рівень самоєфективності;

30-35 балів (0,89-0,75) – достатній рівень самоєфективності;

20-29 балів (0,74-0,5) – середній рівень самоєфективності;

10-19 балів (0,49-0,25) – низький рівень самоєфективності;

9 і менше балів (0,24-0) – відсутність ознак прояву самоєфективності.

На нашу думку, з метою дотримання єдиної позиції щодо виміру досліджуваних чинників в рамках запропонованого дослідження незначна

корекція в кількісних показниках означених вище рівнів здійснена правомірно, оскільки враховано основні рекомендації Р. Шварцера та М. Єрусалема щодо інтерпретації рівнів самоефективності.

Згідно табл. 2.1, для виміру двох суб'єктивних чинників третього – емоційно-вольового компонента психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання, який виконує мобілізаційно-регулювальну функцію, здатних впливати на його формування, доцільно застосовувати:

– методику «Потреба в досягненні» (Ю. Орлова) [11];

– методику дослідження рівня суб'єктивного контролю Дж. Роттера (в адаптації Є.Ф.Бажина, Е.О.Голинкіної, Л.М.Еткінда) [8, с. 128–131; 9, с. 433–437].

Методика «Потреба в досягненні» (Ю. Орлова) [11] являє собою тест-опитувальник, який спрямований на виявлення ступеня вираженості в особи потреби в досягненні успіху в будь-якій діяльності, яка тлумачиться як особистісна властивість, установка «зарядженості на успіх». В означеному контексті слід зауважити, що уявлення про потреби в досягненнях бере свій початок з поняття Ф. Хоппе «Я-рівень» [3], що означає прагнення людини утримувати самосвідомість на максимально високому рівні за допомогою високого особистого стандарту досягнень (рівня домагань). Пізніше це поняття перетворилося в поняття «мотив досягнення», яке визначається Х. Хекхаузенем як прагнення підвищувати свій творчий хист і вміння, підтримувати їх на якомога більш високому рівні в тих видах діяльності, по відношенню до яких досягнення вважаються обов'язковими [3].

Суттєво, що під час проведення обстеження досліджуваному пропонується опрацювати 23 положення, кожне з яких він повинен оцінити як «згоден» або «не згоден», співставивши з своїми реальними думками та переконаннями. За кожну відповідь, яка співпадає з ключем ставиться 1 бал, через що оцінна шкала містить від 0 до 23 балів. При цьому враховується тенденція: чим більше балів в сумі набирає випробуваний, тим більшою мірою у нього виражена потреба в досягненні успіху. Рівні прояву потреби в досягненні встановлювалися згідно шкали:

23-20 балів (1-0,87) – високий рівень потреби в досягненні;

19-16 балів (0,86-0,7) – достатній рівень потреби в досягненні;

15-12 балів (0,69-0,52) – середній рівень потреби в досягненні;

11-8 балів (0,51-0,35) – низький рівень потреби в досягненні;

7 і нижче балів (0,34-0) – відсутність потреби в досягненні (вияв мотиву уникнення невдач).

Опитувальник рівня суб'єктивного контролю (Є.Ф.Бажин, Е.О. Голинкіна, Л.М. Еткінд, на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера) [9, с. 433–437] надає можливість здійснювати вимір локусу контролю як узагальненої генералізованої змінної. Запропонована авторами діагностична процедура допомагає передусім з'ясувати: ким є досліджуваний – інтерналом або екстерналом, фіксуючи, наскільки він готовий бачити себе та оцінювати свою роль, успіхи і промахи в тій чи іншій сфері. Опитувальник рекомендовано застосовувати для вікової категорії досліджуваних з 16 до 87 років.

Слід уточнити, що локус контролю – поняття, яке вперше введене в науковий та психологічний обіг американським психологом Дж. Роттером, що характеризує «суб'єктивне сприйняття локалізації причин поведінки чи керівного початку у себе чи інших» [14]. Локус контролю не визначає реальність контролю зовнішніми чи внутрішніми причинами, а лише суб'єктивне його сприйняття. Здебільшого вважається, що локус контролю являє собою «стійку властивість індивіда, яка формується при його соціалізації» [14]. Локус контролю оцінюється на шкалі інтернальності-екстернальності від високо інтернального до високо екстернального.

Екстернальний, зовнішній локус контролю – це «приписування відповідальності зовнішнім силам через пошук причин поведінки зовні, серед оточення» [14]. Схильність до зовнішнього локусу контролю виявляється разом з такими рисами, як непевність у своїх можливостях, невірноваженість, прагненні відкласти реалізацію намірів на невизначений термін, тривожність, підозріливість, конформність та агресивність. За неможливості впливання на перебіг подій, у осіб із зовнішнім локусом контролю «переважно формується безпорадність та зниження пошукової активності, на відміну від осіб із внутрішнім локусом контролю [14].

Інтернальний, внутрішній локус контролю – це «приписування відповідальності власним здібностям та зусиллями, відповідає пошуку причин поведінки в собі» [14]. Люди зі внутрішнім локусом контролю впевненіші в собі, послідовні та наполегливі в досягненні поставленої мети, схильні до самоаналізу, врівноважені, товариські, доброзичливі та незалежні. Внутрішній локус контролю є «соціально схвальною цінністю, оскільки «ідеальному Я» приписується внутрішній локус контролю. Особи з внутрішнім локусом контролю частіше досягають творчих та професійних успіхів [16].

Вважаємо за потрібне зауважити, що результати, отримані за методикою виміру рівнів локусу контролю за шкалою Дж. Роттера, представляються за п'ятирівневою шкалою (гіперекстернальність, схильність до екстернальності, нормальний рівень інтернальності, підвищена інтернальність, гіперінтернальність), яка є апробованою науковцями [17; 20].

Розподіл балів, отриманих досліджуванним, за показником загальної інтернальності може бути переведений згідно п'ятирівневої шкали:

44-35 балів – високий рівень інтернального локусу контролю (гіперінтернальність);

34-25 балів – достатній рівень інтернального локусу контролю (підвищена інтернальність);

24-15 балів – середній рівень інтернального локусу контролю (нормальна інтернальність);

14-5 балів – низький рівень інтернального локусу контролю, переважання зовнішнього локусу контролю (підвищена екстернальність);

4 і менше балів – відсутність інтернального локусу контролю (гіперекстернальність).

Наведемо нижче характеристики зазначених рівнів локусу контролю:

– гіперекстернальність – характеризується позицією «жертви», визнання здобувачем освіти абсолютної ролі зовнішніх обставин і випадковостей в його житті;

– підвищена екстернальність – розглядається як переоцінка ролі зовнішніх факторів і недооцінка власних можливостей в контролі та регуляції ситуації;

– нормальний рівень інтернальності – розумно збалансоване уявлення про роль особистості та зовнішніх факторів в життєвих ситуаціях;

– підвищена інтернальність – характеризується жагою здобувача освіти приймати на себе відповідальність за події, що відбуваються, а також потягом до контролю над ситуацією та керування нею;

– гіперінтернальність – неадекватна переоцінка власних можливостей контролю та керування подіями, оскільки здобувач освіти приписує собі виняткову роль [9, с. 67].

Крім означеного вище, слід враховувати характеристики інтерналів та екстерналів, які відображені в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Специфічні характеристики та головні відмінності інтерналів та екстернатів

Інтернальний локус контролю	Екстернальний локус контролю
Дивляться в майбутнє	Постійно повертаються в минуле
Розцінюють труднощі як додатковий життєвий досвід, бачать в них можливість змінитися, стати краще	Бояться невдач, цураються чогось нового, незвіданого; постійно відчують безпорадність
В будь-яких обставинах дотримуються власної думки, не залежать від думки оточуючих	Не здатні відстоювати свої погляди, залежать від думки сторонніх людей
Ставлять цілі, володіють навичками планування	Безвідповідальні, тягнуть з рішенням завдань до останнього, не люблять планувати
Багато часу приділяють роботі, заради неї готові жертвувати розвагами та відпочинком, працюють на результат	Живуть одним днем, припиняють дії при перших невдачах
Знають, що майбутнє буде яскравим, насиченим гарними подіями, яскравими фарбами	Бачать своє майбутнє нецікавим
Для інтерналів час летить дуже швидко, адже вони захоплені своєю справою	Для екстерналів час тягнеться
Цінують кожную хвилину, цінують себе, самодостатні, володіють внутрішньою гармонією	Не вміють організовувати себе, правильно розпоряджатися часом
Беруть відповідальність за будь-яку свою дію	Не бачать своїх помилок; не вміють аналізувати помилки і виправляти їх;
Мають стійку психіку	Відрізняються нестійкою психікою

Люди з інтернальним локусом контролю зазвичай щасливі, успішні, здорові. Вони відносяться до інших доброзичливо, дивляться на світ через призму позитиву.	Оскільки постійний супутник екстерналів – почуття повної безнадійності, вони не щасливі, відчувають слабкість і нездужання, не отримують задоволення від свого життя. Такі люди проявляють агресію, підозрілість, тривожність. У людей із зовнішнім локусом контролю частіше, ніж у інших, розвиваються психічні і соматичні патології. Їх життя не має ні мети, ні сенсу.
---	--

Загалом, розшифровка результатів, отриманих під час застосування опитувальника рівня суб'єктивного контролю (С.Ф.Бажин, Е.О. Голинкіна, Л.М. Еткінд, на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера), здійснюється на основі того, скільки відповідей досліджуваного із 44 запропонованих тверджень співпало з ключем згідно 6 сфер: загальна інтернальність, досягнення, область невдач, сімейне життя, робота, здоров'я. Якщо за показником загальної інтернальності досліджуваний набрав 33-34 бали, то у нього переважає інтернальний локус контролю; якщо набрав 11 і нижче балів, то переважає екстернальний локус контролю; бали від 12 до 32 вказують на змішаний локус контролю. Що стосується інших сфер, то високі бали символізують те, що особа готова брати на себе відповідальність за своє життя, активно діяти. Низькі бали, навпаки, характеризують осіб, які звикли займати пасивну позицію, оскільки завжди перекладають відповідальність на оточуючих людей, «звинувачуючи» їх і при перемогах, і при поразках.

Слід зазначити, що для виміру суб'єктивних чинників четвертого – когнітивно-операційного компонента психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання, який забезпечує креативно-інноваційну (ресурсну) функцію, слід застосовувати дві методики, які спрямовані на діагностику:

- рівнів прояву особистісної креативності, розроблену О.Тунік [10];
- міри вияву інноваційності особистості, апробовану в дисертаційному дослідженні Ю. Чудакової [21, с. 276].

Зокрема, методика діагностики особистісної креативності (О.Тунік) [20, с. 19-21] дозволяє визначити міру прояву кожної з чотирьох характерних рис творчої особистості, серед яких:

- допитливість: суб'єкт із вираженою допитливістю найчастіше запитує всіх і про все, йому подобається вивчати пристрій механічних речей, він постійно шукає нові шляхи (способи) мислення, любить вивчати нові речі та ідеї, шукає різні можливості вирішення завдань, вивчає книги, ігри, карти, картини і т. д., щоб пізнати якнайбільше;

– уява: суб'єкт із розвиненою уявою вигадує розповіді про місця, які він ніколи не бачив; представляє, як інші вирішуватимуть проблему, яку він вирішує сам; мріє про різні місця та речі; любить думати про явища, з якими не стикався; бачить те, що зображено на картинах та малюнках, незвичайно, не так, як інші; часто дивується з приводу різних ідей і подій;

– складність: суб'єкт, орієнтований на пізнання складних явищ, виявляє інтерес до складних речей та ідей; любить ставити собі важкі завдання; любить вивчати щось без сторонньої допомоги; виявляє наполегливість, щоб досягти своєї мети; пропонує надто складні шляхи вирішення проблеми, ніж це здається необхідним; йому подобаються складні завдання;

– схильність до ризику: виявляється в тому, що суб'єкт відстоюватиме свої ідеї, не звертаючи уваги на реакцію інших; ставить перед собою високі цілі та намагатиметься їх здійснити; припускає можливість помилок і провалів; любить вивчати нові речі чи ідеї та не піддається чужій думці; не надто стурбований, коли одногрупники, викладачі чи батьки висловлюють своє несхвалення; воліє мати шанс ризикнути, щоб дізнатися, що з цього вийде.

Суттєво й те, що з 50 пунктів 12 тверджень ставляться до допитливості, 12 – до уяви, 13 – до здатності йти на ризик, 13 тверджень – до фактору складності. Кінцева кількісна вираженість того чи іншого фактора визначається шляхом підсумовування всіх відповідей, що збігаються з ключем, та відповідей «можливо» (+1) та віднімання з цієї суми всіх відповідей «Не можу вирішити» (-1 бал). Якщо всі відповіді збігаються з ключем, то сумарний «сирий» бал може дорівнювати 100, якщо не зазначені пункти «Не можу вирішити». Якщо піддослідний дає відповіді у вигляді «можливо», його «сира» оцінка може становити 50 балів у разі відсутності відповідей «Не можу вирішити».

Автор методики діагностики особистісної креативності О.Тунік вважає, що чим вище «сира» оцінка досліджуваної особи, яка відчуває позитивні почуття по відношенню до себе, тим більше творчою особистістю, допитливою, з уявою, здатною піти на ризик і розібратися у складних проблемах, вона є, тому що всі вищеописані особистісні чинники тісно пов'язані з творчими здібностями [19, с. 33].

Практичність цієї методики слід ще вбачати в тому, що за її допомогою можуть бути отримані оцінки по кожному фактору окремо, а також сумарна оцінка. Оцінки за факторами та сумарна оцінка краще демонструють сильні (висока «сира» оцінка) та слабкі (низька «сира» оцінка) сторони досліджуваної особи. Крім того, на нашу думку, оцінка окремого фактора та сумарний «сирий» бал можуть бути переведені у стандартні бали та відзначені на індивідуальному профілі особистості.

Враховуючи означені вище настанови, вимір особистісної креативності здобувачів вищої освіти правомірно визначати згідно наступної шкали:

- 100-80 балів (1-0,8) – високий рівень особистісної креативності;
- 79-60 балів (0,79-0,6) – достатній рівень особистісної креативності;
- 59-40 балів (0,59-0,4) – середній рівень особистісної креативності;
- 39-20 балів (0,39-0,2) – низький рівень особистісної креативності;

19 і нижче балів (0,19-0) – відсутність (стадія формування) особистісної креативності.

Експрес-діагностика інноваційності, запропонована Ю. Чудаковою [21, с. 276], дозволяє встановити рівень інноваційної спрямованості особистості досліджуваного на основі оцінювання ним міри прояву у себе наступних вісьмох позицій:

1. В якій мірі Вам необхідні інновації у власній діяльності?
2. Оцініть, на скільки активно Ви приймаєте участь в інноваціях?
3. Оцініть, в якій мірі виявляється Ваше позитивне емоційне ставлення до інновацій?
4. У якій мірі Ви б бажали бути ініціатором інновації?
5. У якій мірі Ви б бажали бути виконавцем, реалізатором інновації?
6. У якій мірі Ви схильні створювати інновації, розробляти інноваційні розробки?
7. У якій мірі Ви схильні модифікувати інноваційні розробки інших?
8. У якій мірі Ви схильні вдосконалювати інноваційні розробки інших?

Враховуючи авторські настанови, доцільно виявити рівні інноваційної спрямованості особистості згідно наступної шкали:

- наявність 10-9 якостей (1-0,9) – високий рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;
- наявність 8-7 якостей (0,8-0,7) – достатній рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;
- наявність 6-5 якостей (0,6-0,5) – середній рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;
- наявність 4-3 якостей (0,4-0,3) – низький рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;
- наявність 2-1 якостей (0,2-0) – відсутність ознак інноваційної спрямованості особистості.

Як видно з табл. 1, для виміру суб'єктивних чинників п'ятого – оцінно-рефлексивного компонента психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання, який виконує здоров'язабезпечувальну функцію, доцільно застосовувати наступні три психодіагностичні інструменти:

- тест шкільної тривожності Філіпса [17; 18];
- особистісна шкала прояву тривоги Дж. Тейлора (в модифікації Т. А. Немчіна) [15, 106-109];
- методика самооцінки функціонального стану «САН» (С.А. Доскин, Н.А. Лаврентьева, В. Б. Шарай, М.П. Мірошников) [8, с. 91–92].

Зокрема, тест шкільної тривожності Філіпсам [17], який нараховує 58 запитань, на кожне з яких досліджуваний має обрати одну із двох варіантів відповіді («так» або «ні»), дозволяє з великим ступенем достовірності діагностувати загальний рівень тривожності здобувачів освіти. Під час обробки відповідей досліджуваних підраховується:

- загальне число розбіжностей з даними, наведеними у ключі. Якщо воно більше 50%, то це свідчить про підвищену тривожність здобувача освіти, якщо

більше 75% від загального числа запитань тесту – це вказує на високу тривожність;

– число збігів за кожним з восьми чинників тривожності, що виділяються в тесті, дає можливість виявити загальний внутрішній емоційний стан здобувача освіти, який багато в чому визначається наявністю в нього певних тривожних чинників (синдромів) та їхньою кількістю.

Шкала тривожних чинників (синдромів)

№	Перелік тривожних чинників (синдромів)	Номер запитань, які співпадають з ключем
1	Загальна тривожність	2, 4, 7, 12, 16, 21, 23, 26, 28, 46-58
2	Переживання соціального стресу	5, 10, 15, 20, 24, 30, 33, 36, 39, 42, 44
3	Фрустрація потреби в досягненні успіху	1, 3, 6, 11, 17, 19, 25, 29, 32, 35, 38, 41, 43
4	Страх самовираження	27, 31, 34, 40, 45
5	Страх ситуації перевірки знань	2, 7, 12, 16, 21, 26
6	Страх не відповідати очікуванням оточуючих	3, 8, 13, 17, 22
7	Низький фізіологічний опір стресу	9, 14, 18, 23, 28
8	Проблеми і страхи у стосунках з викладачами	2, 6, 11, 32, 35, 41, 44, 47

Як видно з табл. 2.1, тест шкільної тривожності Філіпса дозволяє виявити певні внутрішні емоційні стани у вигляді відповідних тривожних чинників (синдромів) досліджуваних, які правомірно схарактеризувати в такій спосіб:

– загальна тривожність в освітньому середовищі закладу вищої освіти (відсутність стресостійкості) являє собою емоційний стан здобувача освіти, пов'язаний з різними формами його залучення до студентського життя, але переважно до аудиторної навчальної та самостійно-дослідницької діяльності;

– переживання соціального стресу – це емоційний стан здобувача освіти, на фоні якого розвиваються його соціальні контакти, передусім – з однолітками та одногрупниками, з якими він може мати як позитивні, так і негативні контакти і взаємини;

– фрустрація потреби в досягненні успіху – несприятливий психічний фон, що не дає змоги здобувачу освіти розвивати свою впевненість в собі та потреби в успіху, досягненні високого результату тощо;

– страх самовираження характеризує негативні емоційні переживання здобувачем освіти ситуацій, пов'язаних з необхідністю саморозкриття, пред'явлення себе іншим, демонстрації своїх можливостей;

– страх ситуації перевірки знань – негативне ставлення і переживання тривоги в ситуаціях перевірки знань, досягнень, можливостей (особливо публічної);

- страх не відповідати очікуванням оточуючих – орієнтація на значущість інших в оцінці своїх результатів, вчинків і думок, тривога з приводу оцінок;

- низький фізіологічний опір стресу – особливості психофізіологічної організації, що знижують пристосованість здобувача освіти до ситуацій стресогенного характеру, що підвищує імовірність неадекватного, деструктивного реагування на тривожний чинник середовища;

- проблеми і страхи у стосунках з викладачами – загальний негативний емоційний фон відносин з педагогічними співробітниками у закладі освіти, що знижує академічну успішність здобувача освіти [17].

З врахуванням авторських настанов, рівень тривожності як загальний емоційний стан здобувачів вищої освіти, властивий їм зазвичай під час перебування в освітньому середовищі, встановлювався на основі співпадінь з ключем (пункти 2, 4, 7, 12, 16, 21,23, 26, 28, 46-58) за наступною шкалою:

4 і нижче балів (0,23-0) – високий рівень стресостійкості під час перебування в умовах освітнього середовища (відсутність прову тривожності в навчальній діяльності);

9-5 балів (0,47-0,24) – достатній рівень стресостійкості під час перебування в умовах освітнього середовища (низький рівень тривожності в навчальній діяльності);

14-10 балів (0,70-0,48) – середній рівень стресостійкості під час перебування в умовах освітнього середовища (підвищений рівень тривожності в навчальній діяльності);

18-15 балів (0,89-0,71) – низький рівень стресостійкості під час перебування в умовах освітнього середовища (високий рівень тривожності в навчальній діяльності);

21-19 балів (1-0,9) – відсутність стресостійкості під час перебування в умовах освітнього середовища (дуже високий рівень тривожності в навчальній діяльності).

Зазначимо, що оскільки попередня методика пропонується для використання в шкільних установах, а не у ЗВО, то для здобуття більш коректних емпіричних даних доцільно застосовувати одночасно й методику визначення рівня тривожності, запропоновану у 1955 році Дж. Тейлором (в модифікації Т.А. Немчіна) [15, 106-109]. Ця методика надає можливість більш точно визначити рівень тривоги у досліджуваних, незалежно від їхнього віку, зокрема у здобувачів вищої освіти, а також прослідкувати динаміку змін тривожності під час застосування різних моделей навчання, у тому числі й інноваційного навчання.

З врахуванням авторської позиції, з дотриманням єдиної – 5-ти рівневої шкали, рівні тривожності було схарактеризовано в такий спосіб:

50-36 балів (1-0,72) – високий рівень тривожності (дуже слабка стресостійкість);

35-21 балів (0,71-0,42) – достатньо виражений рівень тривожності (слабка стресостійкість);

20-6 балів (0,41-0,12) – середній (підвищений) рівень тривожності (помірна стресостійкість);

5-3 балів (0,11-0,06) – низький рівень тривожності (підвищена стресостійкість);

2 і нижче балів (0,05-0) – відсутність тривожності (висока стресостійкість).

Слід зазначити, що під час використання методики САН (Самопочуття. Активність. Настрій) [8, с.91-92] слід враховувати, що вона призначена для самоконтролю і самооцінки самопочуття, активності і настрою досліджуваних на даний момент. Перевагами цієї методики діагностики є її стислість і можливість кількаразового використання (зокрема, на початку навчального заняття і по його закінченні), що дає можливість зафіксувати вплив використовуваних викладачем засобів, методів і форм організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти на їхній психоемоційний стан.

Особливістю шкали САН є те, що вона складається з індексів (3 2 1 0 1 2 3) і розташована між тридцятьма парами слів протилежного значення, що відображують:

- рухливість, швидкість і темп протікання функцій (активність);
- силу, здоров'я, стомлення (самопочуття);
- характеристики емоційного стану (настрій).

При обробці даних індивідуальних реєстраційних карт індекси (3 2 1 0 1 2 3), позначені досліджуваними, перекодовуються у бали в такий спосіб:

– негативні стани приймаються за 1 бал, наступний за ним за 2 бали, наступний за ним за 3 бали;

– індекс 0 перекодовується у 4 бали;

– позитивні стани завжди одержують високі бали – 5, 6 і 7;

– при перекодуванні переважно використовується зворотня шкала 7 6 5 4 3 2 1;

– слід урахувати те, що оскільки полюси шкали САН постійно змінюються (ці пункти означені напівжирним шрифтом), то для них застосовується пряма шкала: 1 2 3 4 5 6 7.

За встановленими балами згідно прямої та зворотної шкал розраховується середнє арифметичне як загалом (тобто за 30-ма позиціями), так і окремо за активністю, самопочуттям і настроєм (за 10-ма позиціями), згідно ключа:

– позиції на самопочуття: 1, 2, 7, 8, 13, 14, 19, 20, 25, 26.

– позиції на активність: 3, 4, 9, 10, 15, 16, 21, 22, 27, 28.

– позиції на настрій: 5, 6, 11, 12, 17, 18, 23, 24, 29, 30.

Отримані дані по кожній позиції, на наш погляд, правомірно також використати для визначення загального рівня психофізіологічного стану досліджуваних на початку і по закінченні навчальних занять, проведених за технологіями інноваційного навчання, згідно наступної шкали:

– 210-181 балів (1-0,86) – високий рівень прояву енергійності (позитивний психофізіологічний стан);

- 180-151 балів (0,85-0,72) – достатній рівень прояву енергійності (бадьорий психофізіологічний стан);
- 150-91 балів (0,71-0,43) – середній рівень прояву енергійності (нормальний психофізіологічний стан);
- 90-45 балів (0,42-0,21) – низький рівень прояву енергійності (не стабільний психофізіологічний стан);
- 44 і нижче балів (0,2-0) – відсутність прояву енергійності (негативний психофізіологічний стан).

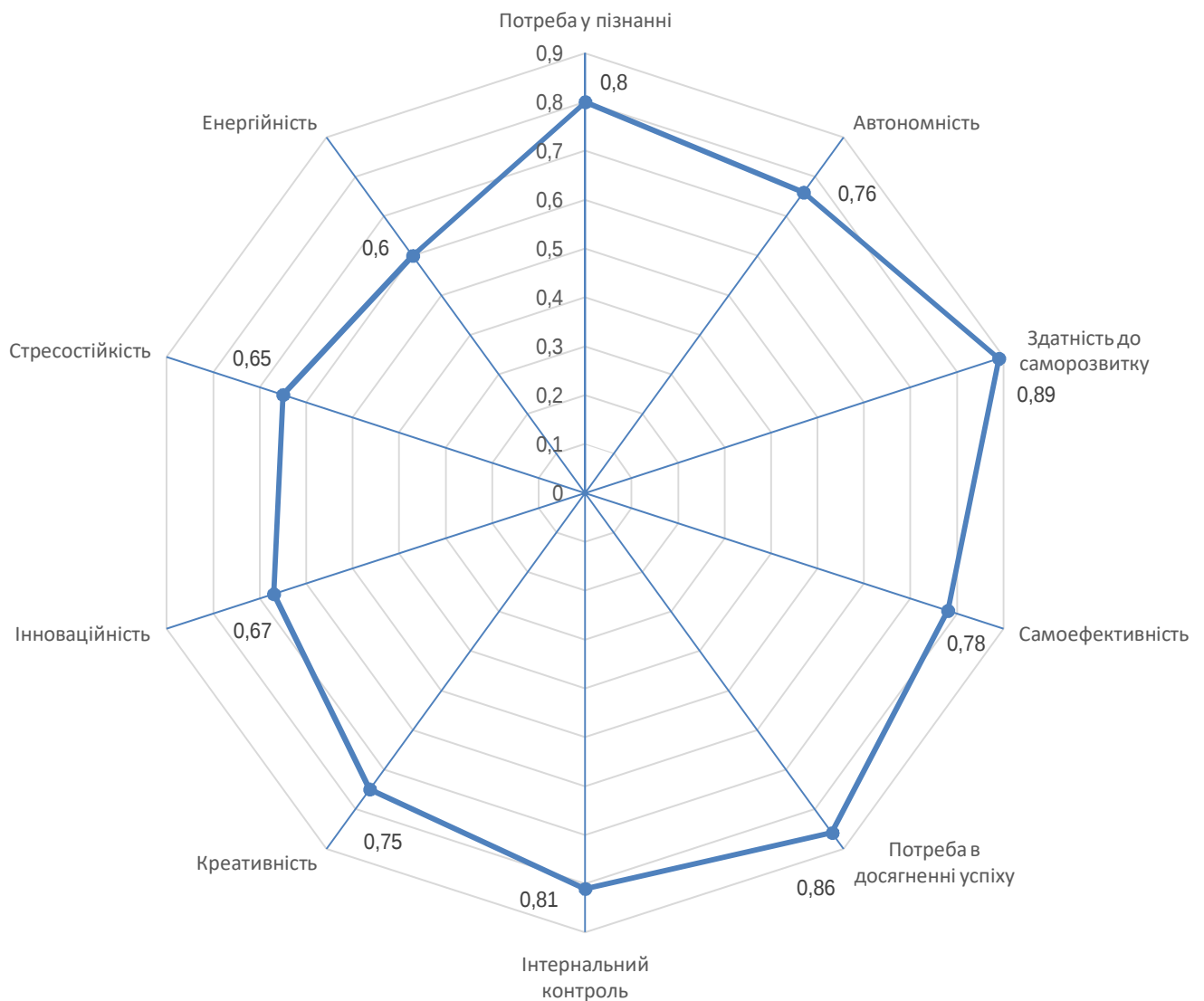

Рис. 2.1. інтенсивності прояву чинників психологічної готовності до інноваційного навчання здобувача Х.

Вище на рис. 2.1. наведено приклад системної обробки діагностичних даних щодо інтенсивності прояву чинників психологічної готовності до інноваційного навчання здобувача Х.

Таким чином, узагальнюючи означеного вище, правомірно припустити, що підібрані й описані вище процедури застосування означених 11 психодіагностичних методик в освітньому просторі закладу вищої освіти загалом, та, зокрема, під час впровадження й вдосконалення моделей інноваційного навчання, надають потенційну можливість:

- здобувачам вищої освіти: самоусвідомити себе як реально діючого суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності та майбутнього фахівця-професіонала на основі самопізнання власних індивідуальних особливостей; виокремити сильні та слабкі риси своєї особистості та діяльності, ступінь прояву потреб у саморозвитку й самоактуалізації внутрішніх резервів, зокрема, творчого потенціалу; з'ясувати свій рівень інноваційної спрямованості та реальний стан сформованості психологічної готовності до інноваційного навчання;

- викладачам: визначити та оцінити індивідуальні особливості та особистісну структуру кожного із здобувачів вищої освіти, з якими вони мають дидактичні відносини і міжособистісні стосунки під час викладання навчальних дисциплін, а також з'ясувати на яку віддачу вони можуть очікувати від них за тих умов, які реально наявні в освітньому середовищі певного закладу вищої освіти; виявити схильний і психологічно готовий до інноваційного навчання контингент студентів і відібрати з них команду, здатну до проектування й ефективного здійснення інноваційних проектів та дослідницько-інноваційної діяльності;

- психологу: вивчити реальний стан сформованості психологічної готовності здобувачів різних спеціальностей до інноваційного навчання та дослідницько-інноваційної діяльності; оцінити і конкретизувати їхні особистісні властивості і стани; дослідити ефективність існуючих моделей інноваційного навчання здобувачів вищої освіти, на основі цього проводити з ними корекційно-розвивальну роботу з урахуванням індивідуальних особливостей кожного з них; виявити інноваційно спрямованих та творчо обдарованих здобувачів, здійснювати їх психолого-педагогічний супровід та підтримку.

3. Практичний блок

Діагностичний інструментарій щодо вияву суб'єктивних чинників інноваційного навчання

АНКЕТА

на вияв особливостей розуміння здобувачами вищої освіти
сутності інноваційного навчання

Інструкція: Шановні здобувачі! Просимо Вас прийняти участь в опитуванні, спрямованому на дослідження проблем інноваційного навчання у закладах вищої освіти. Ваші міркування сприятимуть уточненню специфіки та вдосконаленню процесу організації інноваційного навчання.

Подумайте, будь ласка, та дайте відверті відповіді на наступні питання:

1. Як Ви розумієте смисл поняття «інноваційне навчання»?
2. Запропонуйте синоніми поняття «інноваційне навчання».
3. Як Ви вважаєте: в чому полягає сенс і специфіка інноваційного навчання?
4. Як Ви вважаєте: якими є освітні, розвивальні та виховні цілі інноваційного навчання?
5. Конкретизуйте, якими мають бути прикінцеві результати інноваційного навчання?
6. Уточніть, чи відчували Ви себе колись суб'єктом інноваційного навчання? (наведіть приклади)
7. Чи брали Ви участь у інноваційних заходах за період навчання в університеті? Зазначте, будь ласка, в яких саме.
8. Чи займали Ви призові місця у інноваційних проєктах за період навчання в університеті? Зазначте, будь ласка, призові місця, нагороди, подяки тощо.
9. Чи хотіли б Ви взяти участь в інноваційних конкурсах? Поясніть чому «так», або «ні».
10. Чи вважаєте Ви себе особистістю, що здатна створювати інновації? Поясніть чому «так», або «ні».
11. Чи бажали б Ви постійно перебувати в середовищі інноваційного навчання чи ні? Поясніть чому «так», або «ні».
12. Обґрунтуйте, до якого виду навчання Ви більше схильні: до традиційного (пояснювально-ілюстративного) чи інноваційного навчання?
13. Які труднощі чи ризики, на Вашу думку, можуть виникнути у здобувача під час його інноваційного навчання?
14. Виберіть із запропонованого переліку 5 найбільш важливих якостей особистості здобувача вищої освіти, необхідних для опанування ролі суб'єкта інноваційного навчання? Проранжуйте їх та обґрунтуйте свою думку.
 1. Цілеспрямованість
 2. Впевненість в собі
 3. Креативність

4. Працьовитість
5. Високий рівень інтелекту, інтелектуальні здібності
6. Відкритість до нового
7. Умотивованість (самотивація)
8. Готовність ризикувати
9. Незалежність
10. Зацікавленість пізнанням нового
11. Активність
12. Готовність до змін
13. Наполегливість
14. Рішучість
15. Творчі здібності, креативність
16. Сміливість
17. Відповідальність
18. Сила волі
19. Інноваційність
20. Лідерські якості

15. Які 5 якостей із запропонованого переліку властиві Вам як здобувачу і суб'єкту навчання? Проранжуйте їх та обґрунтуйте свою думку.

ДЯКУЄМО ЗА СПІВПРАЦЮ!

Алгоритм реалізації методики «Спрямованість на оцінку або на отримання знань» (автори Е. Ільїн, Н. Курдюкова) в авторській модифікації
(<http://studcon.org/metodyka-spryamovanist-na-nabuttya-znan-yp-ilyin-na-kurdyukova>)

1. ПЛАНУВАННЯ

Мета: методика орієнтована на вивчення мотивації навчальної діяльності здобувачів освіти шляхом вияву рівнів їхньої спрямованості на отримання знань під час навчання.

Контингент, вікова категорія: здобувачі вищої освіти, особи студентського віку (20-25 років).

2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Матеріали та обладнання: ручки або олівці, текст методики, індивідуальні бланки.

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

1	A	B	7	A	B	13	A	B	19	A	B
2	A	B	8	A	B	14	A	B	20	A	B
3	A	B	9	A	B	15	A	B	21	A	B
4	A	B	10	A	B	16	A	B	22	A	B
5	A	B	11	A	B	17	A	B	23	A	B
6	A	B	12	A	B	18	A	B	24	A	B

Інструктаж: підпишіть, будь ласка, бланк відповідей. Просимо відверто відповісти на запропоновані 24 запитання, що стосуються Вашого навчання у закладі освіти. Будьте уважними, відповідайте якомога щиро, довго не замислюйтесь. Букву вибраного варіанту відповіді («А» чи «Б») закреслюйте (X).

Процедура тестування: коли індивідуальні бланки роздані та підписані, можна починати тестування. Текст методики та індивідуальні бланки можуть бути пред'явлені досліджуваним також в електронному вигляді.

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА:

1. Отримавши погану оцінку з навчальної дисципліни, Ви приходите додому і:

а) відразу сідаєте виконувати самостійні завдання, повторюючи те, що погано вивчили;

б) розважаєтеся, відпочиваєте або займаєтеся домашніми справами, думаючи, що заняття з цієї навчальної дисципліни буде через день.

2. Після одержання високої оцінки з навчальної дисципліни Ви:

а) продовжуєте старанно готуватися до наступного заняття;

б) ретельно не готуєтеся, тому що впевнені, що Вас скоріш не будуть опитувати.

3. Чи буває так, що Ви незадоволені своєю відповіддю, а не оцінкою?

а) Так;

б) Ні.

4. Що для Вас означає навчання?

а) пізнання нового;

б) складні заняття.

5. Чи залежать Ваші оцінки від старанності підготовки до занять?

а) Так;

б) Ні.

6. Чи аналізуєте Ви свої неправильні відповіді після одержання поганої оцінки?

а) Так;

б) Ні.

7. Чи залежить Ваше бажання виконувати позааудиторну самостійну роботу від того, чи ставлять за це оцінки?

а) Так;

б) Ні.

8. Легко Вам починати вчитися після канікул?

а) Так;

б) Ні.

9. Чи жалкуєте Ви іноді, що заняття не відбуваються через відсутність (хворобу) викладача?

а) Так;

б) Ні.

10. Коли Ви, перейшовши на наступний курс навчання та отримавши нові підручники, чи цікавить Вас те, що в них?

а) Так;

б) Ні.

11. Що, по-Вашому, краще?

а) Вчитися;

б) Хворіти.

12. Що для Вас важливіше при навчанні?

а) Оцінки;

б) Знання.

13. Чи пам'ятаєте Ви, коли вперше отримали негативну оцінку?

а) Так;

б) Ні.

14. Чи хвилює Вас, якщо Ваші оцінки гірше, ніж в інших студентів?

а) Так;

б) Ні.

15. Чи буває так, що перед підсумковою контрольною роботою (іспитом, заліком) Ваше серце починає сильно калатати?

а)Так;

б)Ні.

16. Ви червонієте, коли вголос називають Вашу негативну оцінку?

а)Так;

б)Ні.

17.Якщо наприкінці тижня Ви отримали погану оцінку, у Вас на вихідних поганий настрій?

а)Так;

б)Ні.

18. Якщо Вас довго не запрошують до відповіді або участі в дискусії, Вас це турбує?

а)Так;

б)Ні.

19.Чи хвилює Вас реакція одногрупників на отриману Вами оцінку?

а)Так;

б)Ні.

20.Після отриманої гарної оцінки чи пишаєтеся Ви собою?

а)Так;

б)Ні.

21.Чи тривожить Вас очікування опитування на заняттях, заліку, іспиту?

а)Так.

б)Ні.

22.Було б Вам цікаво вчитися, якби оцінок взагалі не ставили?

а)Так.

б)Ні.

23.Чи захочете Ви, щоб Вас запитали, якщо будете знати, що оцінку за відповідь не поставлять?

а)Так.

б)Ні.

24.Після отримання оцінки на занятті чи продовжуєте Ви активно працювати?

а)Так.

б)ні

3. ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Розкладіть бланки за алфавітом, підготуйте список досліджуваних осіб, червону пасту, кольорові олівці, бланк протоколу та аналітичної довідки, калькулятор, ключ до методики.

Ключ:

- *Спрямованість на отримання знань*: відповіді А на запитання 1-6, 8-11,13, 22-24. Відповіді Б на запитання 7, 12, 14-21.

- *Спрямованість на отримання оцінки*: не співпадаючі із ключем відповіді.

Для обробки індивідуальних бланків можна використати «матрицю» для перевірки, яку легко виготовити самостійно. Для цього слід взяти стандартний бланк відповідей і вирізати лезом співпадаючі з ключем відповіді. Він матиме такий вигляд:

БЛАНК-СТАНДАРТ

1	0	Б	7	0	Б	13	А	0	19	А	0
2	0	Б	8	0	Б	14	А	0	20	А	0
3	0	Б	9	0	Б	15	А	0	21	0	Б
4	0	Б	10	0	Б	16	А	0	22	0	Б
5	0	Б	11	0	Б	17	А	0	23	0	Б
6	0	Б	12	А	0	18	А	0	24	0	Б

Виготовлений бланк-стандарт (матрицю) слід накласти на індивідуальні бланки досліджуваних, у «віконцях» буде висвітлено кількість правильних відповідей (вони будуть закреслені). Підрахована кількість балів за кожним з індивідуальних бланків досліджуваних означатиме рівень вираження в нього спрямованості на отримання знань, який встановлюється згідно шкали:

24-20 балів (1-0,83) – високий рівень мотивації на отримання знань.

19-15 балів (0,82-0,63) – достатній рівень мотивації на отримання знань;

14-10 балів (0,62-0,42) – середній рівень мотивації на отримання знань;

9-5 балів (0,41-0,21) – низький рівень мотивації на отримання знань;

4 і нижче балів (0,2-0) – відсутність мотивації на отримання знань (орієнтація на оцінку).

**Алгоритм реалізації методики
«АВТОНОМНІСТЬ - ЗАЛЕЖНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ У НАВЧАЛЬНІЙ
ДІЯЛЬНОСТІ» (Г. Пригніна)**

(Лекмак М.А., Петриша В.Ю. Психологу для роботи. Діагностичні методики. Ужгород: 2011. С. 605-606. URL: https://wp.nmc-pto.lv.ua/DOK/MZPsSl/Psyhologu_dla_roboty.pdf)

ПРИЗНАЧЕННЯ: Опитувальник діагностує два основні стилі навчальної діяльності здобувачів освіти: "автономний" і "залежний", а також виділяє третю групу - "невизначених" здобувачів освіти.

Вікова категорія досліджуваних: з 12 років.

ІНСТРУКЦІЯ: Вам пропонується об'єктивно оцінити подані нижче твердження стосовно Ваших реальних дій і схильностей, обравши на кожен пункт опитувальника лише одну із відповідей: "так" чи "ні". Відповідайте відверто, пам'ятаючи, що тут немає правильних чи неправильних відповідей, довго не думайте.

Аркуш відповідей

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

№ пропозиції	ТАК	НІ
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
Всього		

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА

1. Оточення вважає мене впевненою у собі людиною.
2. Перед початком роботи я звик аналізувати умови, у яких мені необхідно працювати.
3. При виконанні будь-якої роботи я звик оцінювати не тільки її кінцевий, але й проміжні результати.
4. Я схильний відмовитися від задуманого, якщо іншим здається, що я почав робити щось неправильно.
5. Навіть при виконанні відповідальної роботи мені не потрібен чийсь контроль.
6. Я однаково старанно виконую як цікаву, так і нецікаву роботу.
7. Для успішного виконання відповідальної роботи мені потрібен контроль.
8. Зазвичай мій робочий день проходить безсистемно.
9. За можливості вибору я волію виконувати роботу менш відповідальну, але і менш цікаву.
10. Після завершення будь-якої роботи я звик обов'язково її перевірити.
11. Я обов'язково повертаюся до початої справи навіть тоді, коли мене ніхто не контролює.
12. Сумніви в досягненні успіху часто змушують мене відмовлятися від запланованої справи.
13. Мені часто бракує завзятості для досягнення поставленої мети.
14. Мої плани ніколи не розходяться з моїми здібностями і вміннями.
15. Як правило, будь-які рішення я приймаю, порадившись із кимось.
16. Мені часто буває важко змусити себе зосередитися на будь-якому завданні.
17. Коли я занурений у якусь роботу, мені важко буває переключитися на виконання іншої.
18. Я схильний відмовитися від роботи, яка "не клеїться".

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Ключ до опитувальника:

"Так" - 1, 5, 11, 14.

"Ні" - 2, 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18.

Якщо відповідь збігається з ключем, то за кожний збіг дається 1 бал.

Шкала диференціації досліджуваних:

7 і менше балів - залежні;

8-10 балів – невизначені;

11 балів і більше – автономні.

"Автономні" виявляють у навчальній діяльності такі риси: наполегливість, цілеспрямованість, розвинутий самоконтроль, впевненість у собі, схильність до самостійного виконання роботи тощо.

Для "залежних" характерно те, що їхня навчальна діяльність пов'язана в основному з опорою на вказівки з боку педагога, з орієнтацією на поради, підказки.

"Невизначені" - це така група здобувачів освіти, у яких приблизно однаково виражені особливості, властиві як першому, так і другому стилю.

Рівні прояву автономності здобувачів вищої освіти в навчальній діяльності встановлюються за наступною шкалою:

18-16 балів (1-0,89) – високий рівень автономності в навчальній діяльності;

15-13 балів (0,88-0,72) – достатній рівень автономності в навчальній діяльності;

12-11 балів (0,71-0,61) – середній рівень автономності в навчальній діяльності;

10-8 балів (0,6-0,44) – низький рівень автономності в навчальній діяльності;

8 і нижче балів (0,43-0) – відсутність прояву автономності в навчальній діяльності.

**Алгоритм реалізації методики
«САМООЦІНКА ЗДАТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДО САМООСВІТИ І
САМОРОЗВИТКУ» (О.П. Сергєєнкова).**

(<http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/27542/2/Extract%20pages%20from%20%D0%A1%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D1%80%D0%B0.pdf>)

ПРИЗНАЧЕННЯ: Методика дозволяє здобути точні уявлення про рівень здібностей особистості до самоосвіти й саморозвитку.

ІНСТРУКЦІЯ: Уважно ознайомтеся з питаннями тесту-анкети. Виберіть, будь-ласка, один із запропонованих варіантів відповіді: «ні», «частково, періодично», «так», поставивши знак «+» у відповідну колонку бланку. Відповідайте відверто, пам'ятаючи, що тут немає правильних чи неправильних відповідей, довго не думайте.

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

№ пропозиції	Варіанти відповідей			
	ТАК	ЧАСТКОВО, ПЕРІОДИЧНО	НІ	НЕ ЗНАЮ
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
Всього:				

ТЕСТ-АНКЕТА

1. Чи читали Ви і чи знаєте щось про принципи, методи, правила самоосвіти, самовиховання, саморозвитку особистості?
2. Чи маєте Ви серйозні і глибокі прагнення до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку своїх особистісних якостей, здібностей?
3. Чи відмічають Ваші друзі, знайомі Ваші успіхи в самоосвіті, самовихованні, саморозвитку?
4. Чи відчуваєте Ви прагнення глибше пізнати себе, свої творчі здібності?
5. Чи маєте Ви свій ідеал і чи спонукає він вас до самоосвіти, самовиховання, саморозвитку?
6. Чи часто Ви задумуєтесь про причини своїх промахів, невдач?
7. Чи здатні Ви до швидкого самостійного оволодіння новими видами діяльності, наприклад, до самостійного вивчення проблем, пов'язаних з профорієнтацією?
8. Чи здатні Ви і далі вирішувати складну задачу, якщо перші дві години не дали очікуваних результатів?
9. Чи ведете Ви щоденник, де записуєте свої ідеї, плануєте своє життя (на рік, на найближчий місяць, тиждень, день), і чи аналізуєте, що із запланованого виконати не вийшло і чому?
10. Чи Ваші друзі вважають Вас людиною, здатною до переборення труднощів?
11. Чи знаєте Ви свої сильні і слабкі сторони?
12. Чи хвилює Вас майбутнє?
13. Чи прагнете Ви до того, щоб Вас поважали Ваші найближчі друзі, батьки?
14. Чи здатні Ви керувати собою, стримувати себе у конфліктних ситуаціях?
15. Чи здатні Ви до ризику?
16. Чи прагнете Ви виховувати в собі силу волі або інші якості?
17. Чи досягаєте Ви того, щоб до Вашої думки прислуховувались?
18. Чи вважаєте Ви себе цілеспрямованою людиною?
19. Чи вважають (вважали) Вас батьки людиною, яка здібна до самоосвіти, саморозвитку?
20. Чи вважають (вважали) Вас людиною, яка здібна до самоосвіти, саморозвитку викладачі?
21. Чи вважають Вас людиною, яка здібна до самоосвіти, саморозвитку друзі?

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ.

Результати самооцінювання досліджуваними міри прояву своїх здібностей до самоосвіти й саморозвитку обробляються шляхом підсумовування кількості балів за кожну відповідь, відповідно до ціни обраного варіанта: «так» - 3 бали; «частково, періодично» - 2 бали; «ні» - 1 бал; «не знаю» - 0 балів.

Для узагальнення та класифікації набраних досліджуваними балів автор запропонувала наступну 7-ми рівневу шкалу:

- Дуже низький рівень - 21-28 балів
- Низький рівень - 29-32 балів
- Трохи нижче середнього рівня - 33-40 балів
- Середній рівень - 41-44 балів
- Трохи вище середнього рівня - 45-48 балів
- Вище за середній рівень - 49-52 балів
- Високий рівень 53-56 балів
- Дуже високий рівень 57-63 балів.

Натомість, з врахуванням авторської позиції, висвітленої вище, в рамках нашого дослідження набрана досліджуваними кількість балів за усі відповіді співвідносилася з наступною шкалою визначення 5-ти рівнів розвитку їхніх здібностей до самоосвіти і саморозвитку та відповідних їм коефіцієнтів (К):

63-53 балів (1-0,84) – високий рівень здібностей до самоосвіти й саморозвитку;

52-45 балів (0,83-0,71) – достатній рівень здібностей до самоосвіти й саморозвитку;

44-37 балів (0,7,-0,59) – середній рівень здібностей до самоосвіти й саморозвитку;

36-21 балів (0,58-0,33) – низький рівень здібностей до самоосвіти й саморозвитку;

20 і нижче балів (0,32-0) – відсутність прояву здібностей до самоосвіти й саморозвитку.

Алгоритм реалізації методики «ШКАЛА САМОЕФЕКТИВНОСТІ Р. ШВАРЦЕРА ТА М. ЄРУСАЛЕМА»

(Коkun О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: Методичний посібник. Київ: НДЦ ГП ЗСУ, 2011. С. 142-143.)

ПРИЗНАЧЕННЯ: Методика застосовується для вияву рівня вираженості самоєфективності особистості – її впевненості (переконань) щодо потенційної здатності організувати та здійснити власну діяльність, необхідну для досягнення певної мети, у тому числі і в ситуаціях здобуття вищої освіти.

Вікова категорія досліджуваних: з 16 років.

ІНСТРУКЦІЯ: Уважно прочитайте, будь ласка, кожен пункт опитувальника та позначте у відповідній колонці знаком “+” варіант відповіді, який найбільш адекватно характеризує Вашу реальну поведінку в певній ситуації (зокрема в ситуаціях навчання). Намагайтеся відповідати щиро і правдиво, тут немає правильних чи неправильних, "добрих" або "поганих" відповідей. Над запитаннями довго не задумуйтеся. В реєстраційному бланку запишіть своє ім'я, прізвище, дату, групу, факультет.

РЕЄСТРАЦІЙНИЙ БЛАНК

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

Номер твердження	Варіанти відповідей			
	абсолютно вірно	скоріш вірно	скоріш невірно	абсолютно невірно
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА

1 Якщо я добре постараюсь, то завжди знайду вирішення навіть складних проблем, зокрема, у сфері свого навчання.

2 Якщо мені щось заважає, то я все ж знаходжу шляхи досягнення своєї мети, у тому числі і в освітній діяльності.

3 Мені достатньо легко досягати своїх цілей, особливо у процесі навчання.

4 В несподіваних ситуаціях я завжди знаю, як поводитись.

5 Я вірю, що можу упоратися з непередбаченими труднощами.

6 Якщо я докладу достатньо зусиль, то зможу упоратися з більшістю проблем.

7 Я готовий(а) до будь-яких труднощів, оскільки покладаюся на власні здібності.

8 Якщо переді мною постає якась проблема, то я звичайно знаходжу кілька варіантів її вирішення.

9 Я можу щось вигадати навіть у безвихідній, на перший погляд, ситуації.

10 Я звичайно здатен(а) тримати ситуацію під контролем.

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Самоефективність розуміється як продуктивний процес інтеграції когнітивних, соціальних та поведінкових компонентів задля здійснення оптимальної стратегії в різноманітних ситуаціях.

Шкала самоефективності складається з 10-ти тверджень, які респонденту пропонується співвіднести з ефективністю своєї діяльності в освітньому середовищі.

Позначення респондентом клітини «абсолютно невірно» (1 бал); «скоріш невірно» (2 бали); «скоріш вірно» (3 бали); «абсолютно вірно» (4 бали).

Отримання підсумкового результату здійснюється шляхом складання балів за всіма 10-ма твердженнями згідно шкали:

36-40 балів – висока самоефективність;

30-35 балів – вища за середню;

25-29 балів – середня;

20-24 бали – нижча за середню;

19 і менше балів – низька.

Отримання підсумкового результату правомірно здійснювати шляхом складання балів за всіма 10-ма твердженнями на основі скоректованої шкали:

36-40 балів (1-0,9) – високий рівень самоефективності;

30-35 балів (0,89-0,75) – достатній рівень самоефективності;

20-29 балів (0,74-0,5) – середній рівень самоефективності;

10-19 балів (0,49-0,25) – низький рівень самоефективності;

9 і менше балів (0,24-0) – відсутність ознак прояву самоефективності.

**Алгоритм реалізації методики
«ПОТРЕБА В ДОСЯГНЕННІ» (Ю. Орлова)**

(http://ni.biz.ua/9/9_17/9_174071_oprosnik-potrebnost-v-dostizhenii-yum-orlova.html)

ПРИЗНАЧЕННЯ: Пропонована методика являє собою тест-опитувальник, який спрямований на виявлення ступеня вираженості в особі потреби в досягненні успіху в будь-якій діяльності, яка тлумачиться як особистісна властивість, установка «зарядженості на успіх». Вікова категорія досліджуваних: з 12 років.

ІНСТРУКЦІЯ: Вам пропонується ряд положень. Якщо Ви з положенням згодні, то поруч з його номером на опитувальному аркуші поставте знак «+» у першій колонці, якщо не згодні - поставте знак « - » у другій колонці. Відповідайте відверто, пам'ятаючи, що тут немає правильних чи неправильних відповідей, довго не думайте.

Аркуш відповідей

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

№ пропозиції	Згоден (+)	Не згоден (-)
1		
2		
3		
4		
5		
6		
7		
8		
9		
10		
11		
12		
13		
14		
15		
16		
17		
18		
19		
20		
21		
22		
23		
Всього		

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА

1. Думаю, що успіх в житті залежить радше від випадку, ніж від розрахунку.
2. Якщо я втрачу улюбленого заняття, життя для мене втратить сенс.
3. Для мене в будь-якій справі важливо його виконання, а не кінцевий результат.
4. Вважаю, що люди більше страждають від невдач на роботі, ніж від поганих взаємин з близькими.
5. На мою думку, більшість людей живе далекими цілями, а не близькими.
6. У житті у мене було більше успіхів, ніж невдач.
7. Емоційні люди мені подобаються більше, ніж діяльні.
8. Навіть у звичайній роботі я намагаюся удосконалити деякі її елементи.
9. Цілком Зайнятий думками про успіх, я можу забути про запобіжні заходи.
10. Мої близькі вважають мене ледачим людиною.
11. Думаю, що в моїх невдачах винні скоріше обставини, ніж я сам.
12. Мої батьки занадто суворо контролюють мене.
13. Терпіння в мені більше, ніж здібностей.
14. Лінь, а не сумніви в успіху змушують мене занадто часто відмовлятися від своїх намірів.
15. Думаю, що я впевнений в собі людина.
16. Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо шанси не на мою користь.
17. Я не старанний чоловік.
18. Коли все йде гладко, моя енергія посилюється.
19. Якби я був журналістом, я писав би радше про оригінальні винаходи людей, ніж про події.
20. Мої близькі зазвичай не поділяють моїх планів.
21. Рівень моїх вимог до життя нижчий, ніж у моїх ровесників.
22. Мені здається, що наполегливості в мені більше, ніж здібностей.
23. Я міг би досягти більшого, звільнившись від поточних справ.

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Уявлення про потреби в досягненнях бере свій початок з поняття Ф. Хоппе «Я-рівень», що означає прагнення людини утримувати самосвідомість на максимально високому рівні за допомогою високого особистого стандарту досягнень (рівня домагань). Пізніше це поняття перетворилося в поняття «мотив досягнення», яке визначається Х. Хекхаузенем як прагнення підвищувати свій творчий хист і вміння, підтримувати їх на якомога більш високому рівні в тих видах діяльності, по відношенню до яких досягнення вважаються обов'язковими.

Ключ:

- відповіді «згоден» - щодо положень: 2, 6-8, 14, 16, 18, 19, 21-23;
- відповіді «не згоден» - щодо положень 1, 3-5, 9-13, 15, 17, 20.

За кожну відповідь, яка співпадає з ключем ставиться 1 бал. Потреба в досягненнях дорівнює сумі балів за відповіді «згоден» і « не згоден». Таким чином, оцінна шкала - від 0 до 23 балів.

Висновки. Чим більше балів в сумі набирає випробуваний, тим більшою мірою у нього виражена потреба в досягненнях згідно шкали:

23-20 балів (1-0,87) – високий рівень потреби в досягненні;

19-16 балів (0,86-0,7) – достатній рівень потреби в досягненні;

15-12 балів (0,69-0,52) – середній рівень потреби в досягненні;

11-8 балів (0,51-0,35) – низький рівень потреби в досягненні;

7 і нижче балів (0,34-0) – відсутність (стадія формування) потреби в досягненні.

**Алгоритм реалізації методики
«РІВЕНЬ СУБ'ЄКТИВНОГО КОНТРОЛЮ»
(Є.Ф. Бажин, Е.О. Голинкіна, Л.М. Еткінд)
на основі шкали локусу контролю Дж. Роттера**

(Лекмак М.А., Петриша В.Ю. Психологу для роботи. Діагностичні методики. Ужгород: 2011. с. 433-437. URL: https://wp.nmc-pto.rv.ua/DOK/MZPSI/Psyhologu_dla_roboty.pdf).

ПРИЗНАЧЕННЯ: методика спрямована на вимір локуса контролю як узагальненої генералізованої змінної, допомагаючи з'ясувати: ким є людина – інтерналом або екстерналом, показуючи, наскільки вона готова бачити себе, оцінювати свою роль, успіхи і промахи в тій чи іншій сфері; дозволяє досліджуваному оцінити ступінь відчуття себе активним суб'єктом власного життя. Вікова категорія досліджуваних: з 16 до 87 років.

ІНСТРУКЦІЯ: З'ясуйте, будь ласка, Вашу позицію щодо запропонованих 44 тверджень. Відповідаючи, поряд з номером твердження записуйте відповідь "+", якщо Ви згодні з ним, або "-" - якщо Ви не згодні. Намагайтеся відповідати щиро і правдиво, тут немає правильних чи неправильних, "добрих" або "поганих" відповідей. Над запитаннями довго не задумуйтеся. На бланку запишіть своє ім'я, прізвище, дату, групу, факультет.

РЕЄСТРАЦІЙНИЙ БЛАНК

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

Номери тверджень				
1	11	21	31	41
2	12	22	32	42
3	13	23	33	43
4	14	24	34	44
5	15	25	35	
6	16	16	36	
7	17	27	37	
8	18	28	38	
9	19	29	39	
10	20	30	40	

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА

1. Побудова кар'єри залежить від удачі, а не від зусиль самої людини.
2. Розлучення — наслідок того, що партнери або не хочуть, або не вміють йти на компроміс.

3. Хворіють всі. Це не можна запобігти або передбачити.
4. Холодні, бездушні люди завжди самотні.
5. Я зможу реалізувати всі свої бажання, якщо мені буде супроводжувати удача.
6. Завоювати симпатію неможливо. Ти людині подобаєшся чи ні.
7. Шлюб залежить від грошей і впливу батьків так само, як і від самих подружжя.
8. Я часто думаю про те, що нічого не можу змінити в своєму житті.
9. Компанія буде розвиватися, якщо всі рішення приймає керівник, не покладаючись при цьому на думку підлеглих.
10. Коли я вчився в школі, моя успішність залежала не від мене, а від зовнішніх факторів, в тому числі і настрою вчителя.
11. Я впевнений, що зможу здійснити задумане.
12. Що зможу досягти бажаного, здійснити всі свої плани.
13. Краще вести здоровий спосіб життя, ніж ходити по лікарях і пити таблетки.
14. Якщо партнери не зійшлися характерами, потрібно розходитися. Тут нічого не зміниш.
15. Мої зусилля і вкладення в справу завжди належно оцінюють.
16. Те, яким буде майбутнє у дітей, залежить від того, як їх виховували батьки.
17. Щасливих і нещасливих випадків не існує, так само як і долі.
18. В цьому житті від мене мало що залежить, тому я не будую плани.
19. Під час навчання в школі мої оцінки залежали від моєї ж підготовки до уроку.
20. При сварках у родині вважаю себе винуватим, а не партнера.
21. Велика частина оточуючих мене людей пливе за течією, здається долю.
22. Мені подобається, коли співробітники нарівні з керівником можуть приймати рішення.
23. Мої хвороби не є наслідком мого способу життя.
24. Прорахунки і провали — результат невдалого збігу обставин.
25. Поганий керівник — вина співробітників.
26. Я думаю, що не в силах змінити стосунки у сім'ї.
27. Варто тільки захотіти, і я зможу завоювати симпатію абсолютно будь-якої людини.
28. Майбутня життя дитини залежить не стільки від виховання, скільки від впливу яких-небудь зовнішніх факторів.
29. Відповідальність за все, що зі мною відбувається, лежить виключно на мені.
30. Часто я не розумію, чому керівник вчинив так, а не інакше.
31. Люди, які не можуть побудувати кар'єру, самі в цьому винні.
32. Я вмію домагатися від оточуючих, в тому числі і членів сім'ї, того, що мені потрібно.
33. В моїх невдачах винні інші.

34. Ретельний догляд за дитиною — захист від багатьох хвороб.
35. Якщо мені важко, я чекаю, поки проблеми вирішаться самі по собі.
36. Успіх — це не везіння і не збіг обставин. Це тривала, наполеглива робота над собою.
37. Те, наскільки щасливим буде моя сім'я, залежить тільки від мене самого.
38. Я щиро не розумію, чому комусь подобаюся, а комусь ні.
39. Я ніколи і нікого не прошу про допомогу. Завжди розраховую на свої сили.
40. Часто внесок людини в ту чи іншу справу залишається недооціненим.
41. Найчастіше сімейні проблеми вирішити не можна, навіть якщо дуже захотіти цього.
42. Відповідальність за нерозкритий потенціал і нерозвинені здібності лежить на самій людині.
43. Більшість моїх перемог — це заслуга оточуючих.
44. Практично у всіх своїх невдачах винен я, моя лінь або відсутність знань.

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Розшифровка результатів здійснюється на основі того, скільки відповідей досліджуваного співпало з ключем. Всього розглядається 6 сфер життя, в межах яких зараховується по 1 балу на номери пунктів опитувальника, які співпадають з ключем:

1. Загальна інтернальність: «+» на твердження: 2, 4, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 25, 27, 29, 32, 34, 36, 37, 39, 42, 44; «-» на твердження: 1, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 14, 18, 21, 23, 24, 26, 28, 31, 33, 38, 40, 41, 43.
2. Досягнення: «+» — 12, 15, 27, 32, 36, 37; «-» — 1, 5, 6, 14, 26, 43.
3. Область невдач: «+» — 2, 4, 20, 31, 42, 44; «-» — 7, 24, 33, 38, 40, 41.
4. Сімейне життя: «+» — 2, 16, 20, 32, 37; «-» — 7, 14, 26, 28, 41.
5. Робота: «+» — 19, 22, 25, 42; «-» — 1, 9, 10, 30.
6. Сфера здоров'я. «+» — 13, 34; «-» — 3, 23.

Якщо за показником **загальної інтернальності** досліджуваний набрав:

- 33-34 бали, то у нього переважає інтернальний локус контролю;
- від 0 до 11 балів, то переважає екстернальний локус контролю;
- від 12-32 бали, змішаний локус контролю.

Що стосується інших сфер, то високі бали говорять про те, що людина готова брати на себе відповідальність за своє життя, активно діяти. Низькі бали, навпаки, символізують людей, які звикли займати пасивну позицію, оскільки завжди перекладають відповідальність на оточуючих людей, «звинувачуючи» їх і при перемогах, і при поразках.

Локус контролю — поняття, яке характеризує суб'єктивне сприйняття локалізації причин поведінки чи керівного початку у себе чи інших. Уведено американським психологом Дж. Роттером. Локус контролю не визначає

реальність контролю зовнішніми чи внутрішніми причинами, а лише суб'єктивне його сприйняття. Локус контролю - стійка властивість індивіда, яка формується при його соціалізації. Локус контролю оцінюється на шкалі інтернальності-екстернальності від високо інтернального до високо екстернального.

Екстернальний, зовнішній локус контролю – це приписування відповідальності зовнішнім силам через пошук причин поведінки зовні, серед оточення. *Схильність до зовнішнього локусу контролю* виявляється разом з такими рисами, як *непевність у своїх можливостях, неврівноваженість, прагнення відкласти реалізацію намірів на невизначений термін, тривожність, підозріливість, конформність та агресивність*. За неможливості впливання на перебіг подій, у осіб із зовнішнім локусом контролю переважно формується безпорадність та зниження пошукової активності, на відміну від осіб із внутрішнім локусом контролю.

Інтернальний, внутрішній локус контролю – це приписування відповідальності власним здібностям та зусиллям, відповідає пошуку причин поведінки в собі. Люди зі внутрішнім локусом контролю *впевненіші в собі, послідовні та наполегливі в досягненні поставленої мети, схильні до самоаналізу, врівноважені, товариські, доброзичливі та незалежні*. Внутрішній локус контролю є соціально схвальною цінністю, оскільки ідеальному Я приписується внутрішній локус контролю. Особи з внутрішнім локусом контролю частіше досягають творчих та професійних успіхів.

Характеристики інтерналів:

- беруть відповідальність за будь свою дію;
- не залежать від думки оточуючих;
- цінують себе, самодостатні;
- володіють внутрішньою гармонією;
- мають стійку психіку;
- працюють на результат.

Люди з інтернальним локусом контролю зазвичай щасливі, успішні, здорові. Вони відносяться до інших доброзичливо, дивляться на світ через призму позитиву.

Характеристика екстерналів:

- не бачать своїх помилок;
- не вміють аналізувати помилки і виправляти їх;
- постійно відчують безпорадність;
- залежать від думки сторонніх людей;
- відрізняються нестійкою психікою;
- припиняють дії при перших невдачах.

Постійний супутник екстерналів — почуття повної безнадійності. Вони не щасливі, відчують слабкість і нездужання, не отримують задоволення від свого життя. Такі люди проявляють агресію, підозрілість, тривожність. У людей

із зовнішнім локусом контролю частіше, ніж у інших, розвиваються психічні і соматичні патології. Їх життя не має ні мети, ні сенсу.

Головні відмінності екстерналів та інтерналів

Інтернальний локус контролю	Екстернальний локус контролю
Дивляться в майбутнє	Постійно повертаються в минуле
Розцінюють труднощі як додатковий життєвий досвід, бачать в них можливість змінитися, стати краще	Бояться невдач, цураються чогось нового, незвіданого
В будь-яких обставинах дотримуються власної думки	Не здатні відстоювати свої погляди
Ставлять цілі, володіють навичками планування	Безвідповідальні, тягнуть з рішенням завдань до останнього, не люблять планувати
Багато часу приділяють роботі, заради неї готові жертвувати розвагами та відпочинком	Живуть одним днем
Знають, що майбутнє буде яскравим, насиченим гарними подіями, яскравими фарбами	Бачать своє майбутнє нецікавим
Для інтерналів час летить дуже швидко, адже вони захоплені своєю справою	Час тягнеться
Цінують кожну хвилину	Не вміють організовувати себе, правильно розпоряджатися часом
Поважають себе як особистість. Чекають для себе тільки хорошого, удачі, перемог, кохання	Не впевнені в собі, вважають, що в майбутньому нічого доброго не отримають

Розподіл балів за показником загальної інтернальності може бути переведений згідно п'ятирівневої шкали:

44-35 балів (1-0,8) – високий рівень інтернального - внутрішнього локусу контролю (**гіперінтернальність**);

34-25 балів (0,79-0,57) – достатній рівень інтернального - внутрішнього локусу контролю (**підвищена інтернальність**);

24-15 балів (0,56-0,34) – середній рівень інтернального - внутрішнього локусу контролю (**нормальна інтернальність**);

14-5 балів (0,33-0,11) – низький рівень інтернального - внутрішнього локусу контролю, переважання зовнішнього локусу контролю (**підвищена екстернальність**);

4 і менше балів (0,1-0) – відсутність інтернального - внутрішнього локусу контролю (**гіперекстернальність**).

Наведемо характеристику зазначених рівнів локусу контролю:

Гіперекстернальність – характеризується позицією «жертви», визнання здобувачем освіти абсолютної ролі зовнішніх обставин і випадковостей в його житті.

Підвищена екстернальність – розглядається як переоцінка ролі зовнішніх факторів і недооцінка власних можливостей в контролі та регуляції ситуації.

Нормальний рівень інтернальності – розумно збалансоване уявлення про роль особистості та зовнішніх факторів в життєвих ситуаціях.

Підвищена інтернальність – характеризується жагою здобувача освіти приймати на себе відповідальність за події, що відбуваються, а також потягом до контролю над ситуацією та керування нею.

Гіперінтернальність – неадекватна переоцінка власних можливостей контролю та керування подіями, оскільки здобувач освіти приписує собі виняткову роль.

Інтерпретація результатів також можлива на основі аналізу кількісно та якісно отриманих показники РСК за 7 шкалами, зокрема, шляхом порівняння результату (отриманого «профілю») з нормою. Відхилення праворуч ($> 5,5$ стенів) свідчить про інтернальний тип контролю (РСК) у відповідних ситуаціях. Відхилення ліворуч від норми ($< 5,5$ стенів) свідчить про екстернальний тип РСК.

Шкала загальної інтернальності (Ізаг.). Високий показник за цією шкалою відповідає інтернальності в різноманітних життєвих ситуаціях, тобто шкала Ізаг. – транситуативна для респондентів із високим рівнем суб'єктивного контролю; такі люди вважають, що більшість важливих подій у їх житті були результатом їх власних дій. Вони вважають себе відповідальними за те, що відбувається з ними, встановлюють зв'язок між власними якостями та проявленими зусиллями з результатами діяльності. Респонденти з низьким показником Ізаг. Схильні приписувати відповідальність за те, що відбувається з ними, зовнішнім силам. Такі респонденти вважають, що результати діяльності та значущі події в їх житті слабо залежать від їх власної активності.

Шкала інтернальності в галузі досягнень (Ід). Високий рівень Ід відповідає схильності респондента вважати досягнуті успіхи результатом власних якостей і проявленої активності. Такі люди впевнені в здатності досягати успіху на шляху до мети. Низький рівень Ід свідчить про відмову вважати досягнення наслідком власних дій. Такі респонденти пояснюють позитивні події результатом везіння чи допомоги інших людей.

Шкала інтернальності в галузі невдач (Ін). Високий показник Ін виявляє внутрішній контроль над негативними подіями. Респонденти з високим рівнем Ін звинувачують себе в неприємних подіях власного життя. Низький показник шкали свідчить про те, що респондент схильний приписувати відповідальність за такі події іншим людям чи вважати їх результатом невезіння.

Шкала інтернальності у сфері сімейних відносин (Іс). Шкала містить пункти, пов'язані з подіями сімейного життя. Високий показник Іс говорить про почуття відповідальності респондента за значущі події, що відбуваються в сім'ї.

При низькому значенні Іс респондент переносить відповідальність за те, що відбувається, на інших членів сім'ї.

Шкала інтернальності в галузі виробничих відносин (Ів). Високий показник Ів свідчить про те, що людина вважає свої дії важливим фактором в організації власної виробничої діяльності, у відносинах, які складаються в колективі, у своєму просуванні і т. д. Низький показник Ів вказує на те, що респондент схильний приписувати більш важливе значення зовнішнім обставинам – керівництву, товаришам по роботі, везінню-невдачі.

Шкала інтернальності в галузі міжособистісних відносин (Ім). Високий показник Ім свідчить про те, що людина вважає себе в силах контролювати свої неформальні відносини з іншими людьми, викликати до себе повагу та симпатію і т. д. Низький Ім, навпаки, вказує на те, що він не вважає себе здатним активно формувати своє коло спілкування й схильний вважати свої відносини результатом дії своїх партнерів.

Шкала інтернальності у сфері здоров'я та хвороби (Ізд.). Високий показник за цією шкалою говорить про те, що респондент вважає себе відповідальним за стан свого здоров'я. Люди з низьким рівнем Ізд. вважають стан здоров'я і хворобу результатом випадку, долі. Вони схильні вірити, що одужання відбудеться або спонтанно, або в результаті дій лікарів.

Алгоритм реалізації методики «ДІАГНОСТИКА ОСОБИСТІСНОЇ КРЕАТИВНОСТІ» (О.ТУНІК)

(Фетискин Н. П., Козлов В. В., Мануйлов Г. М. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп. Москва: Изд-во Института Психотерапии, 2002. 490 с. URL: <http://weblib.pp.ua/1212-diagnostics-lichnostnoy-kreativnosti-22410.html>)

ПРИЗНАЧЕННЯ: Методика діагностики особистісної креативності дозволяє визначити чотири особливості творчої особистості: допитливість (Д); уява (У); складність (С) та схильність до ризику (Р). Незважаючи на адресованість юнацькому віку, означена методика не втрачає своєї прогностичності і в зрілому віці.

ІНСТРУКЦІЯ: робота з опитувальником допоможе Вам з'ясувати, наскільки творчою особистістю Ви вважаєте себе.

Серед наступних коротких пропозицій Ви знайдете такі, які:

- безперечно підходять Вам краще, ніж інші, їх слід відзначити хрестиком (X) у колонці «Здебільшого вірно, так».
- деякі пропозиції підходять Вам лише частково, їх слід позначити хрестиком (X) в колонці «Почасти правильно, можливо».
- інші твердження не підійдуть Вам зовсім, їх треба відзначити хрестиком (X) у колонці «Не вірно, ні».
- Ті твердження, щодо яких Ви не можете дійти рішення, потрібно позначити хрестиком (X) у колонці «Не можу вирішити».

Роблячи позначки до кожної пропозиції, Ви не обмежені у часі, але працюйте якнайшвидше, не замислюйтесь довго.

Читаючи пропозицію, наголошуйте на першому, що прийде Вам на думку. Тут немає правильних чи неправильних відповідей.

Пам'ятайте, що даючи відповіді до кожної пропозиції, Ви повинні відзначати те, що дійсно відчуваєте.

На кожне запитання виберіть лише одну відповідь.

Ставте хрестик у ту колонку, яка найбільше підходить Вам.

Бланк відповідей з діагностики особистісної креативності

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

№ пропозиції	Варіанти відповідей			
	Здебільшого вірно, так	Почасти правильно, можливо	Не вірно, ні	Не можу вирішити
1				
2				
3				

4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
16				
27				
28				
29				
30				
31				
32				
33				
34				
35				
36				
37				
38				
39				
40				
41				
42				
43				
44				
45				
46				

47				
48				
49				
50				

Опитувальник:

1. Якщо я не знаю правильної відповіді, то спробую здогадатися про неї.
2. Я люблю розглядати предмет ретельно та докладно, щоб виявити деталі, яких не бачив раніше.
3. Зазвичай я запитую, якщо чогось не знаю.
4. Мені не подобається планувати справи заздалегідь.
5. Перед тим, як грати в нову гру, я повинен переконатися, що зможу виграти.
6. Мені подобається уявляти собі те, що мені потрібно буде дізнатися чи зробити.
7. Якщо щось не вдається з першого разу, я працюватиму доти, доки не зроблю це.
8. Я ніколи не виберу гру, з якою інші незнайомі.
9. Краще я робитиму все як завжди, ніж шукати нові способи.
10. Я люблю з'ясовувати, чи все так насправді.
11. Мені подобається займатися чимось новим.
12. Я люблю заводити нових друзів.
13. Мені подобається думати про те, чого зі мною ніколи не траплялося.
14. Зазвичай я не витрачаю час на мрії про те, що колись стану відомим артистом, музикантом, поетом.
15. Деякі мої ідеї так захоплюють мене, що я забуваю про все на світі.
16. Мені більше сподобалося жити і працювати на космічній станції, ніж тут, на Землі.
17. Я нервуюсь, якщо не знаю, що станеться далі.
18. Я люблю те, що незвичайне.
19. Я часто намагаюся уявити, що думають інші люди.
20. Мені подобаються розповіді або телевізійні передачі про події, що сталися у минулому.
21. Мені подобається обговорювати мої ідеї у компанії друзів.
22. Я зазвичай зберігаю спокій, коли роблю щось негаразд чи помиляюся.
23. Коли я виросту, мені хотілося б зробити чи зробити щось таке, що нікому не вдавалося до мене.
24. Я вибираю друзів, які завжди роблять все звичним способом.
25. Багато існуючих правил мене зазвичай не влаштовують.
26. Мені подобається вирішувати навіть таку проблему, яка не має правильної відповіді.
27. Існує багато речей, з якими мені хотілося б поекспериментувати.
28. Якщо я одного разу знайшов відповідь на запитання, я дотримуватимусь його, а не шукатиму інших відповідей.
29. Я не люблю виступати перед гуртом.

30. Коли я читаю чи дивлюся телевізор, я уявляю себе кимось із героїв.
31. Я люблю уявляти собі, як жили люди 200 років тому.
32. Мені не подобається, коли мої друзі нерішучі.
33. Я люблю досліджувати старі валізи та коробки, щоб просто подивитися, що в них може бути.
34. Мені хотілося б, щоб мої батьки та керівники робили все як завжди і не змінювалися.
35. Я довіряю своїм почуттям, передчуттям.
36. Цікаво припустити щось і перевірити, чи правий я.
37. Цікаво братися за головоломки та ігри, в яких необхідно розраховувати свої подальші ходи.
38. Мене цікавлять механізми, цікаво подивитися, що вони всередині і як вони працюють.
39. Моїм найкращим друзям не подобаються дурні ідеї.
40. Я люблю вигадувати щось нове, навіть якщо це неможливо застосувати на практиці.
41. Мені подобається, коли всі речі лежать на своїх місцях.
42. Мені було б цікаво шукати відповіді на питання, які виникнуть у майбутньому.
43. Я люблю братися за нове, щоб подивитися, що з цього вийде.
44. Мені цікавіше грати в улюблені ігри просто заради задоволення, а не заради виграшу.
45. Мені подобається розмірковувати про щось цікаве, про те, що ще нікому не приходило в
46. Коли я бачу картину, на якій зображений хтось незнайомий мені, мені цікаво дізнатися хто це.
47. Я люблю гортати книги та журнали для того, щоб просто подивитися, що в них.
48. Я думаю, що на більшість питань існує одна правильна відповідь.
49. Я люблю ставити питання про такі речі, про які інші люди не замислюються.
50. У мене є багато цікавих справ як на роботі (навчальному закладі), і вдома.

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

При обробці даних використовується або шаблон, який можна накладати на лист відповідей тесту, або зіставлення відповідей випробуваного з ключем у звичайній формі.

Допитливість (відповіді, що оцінюються в 2 бали):

- а) позитивні відповіді: 2, 3, 11, 12, 19, 27, 33, 37, 38, 47, 49;
- б) негативні відповіді: 28;

в) всі відповіді у формі «Почасти правильно, можливо» оцінюються в +1 бал, а відповіді «Не можу вирішити» оцінюються в -1 бал і віднімаються із загальної суми.

Уява (відповіді, що оцінюються в 2 бали):

а) позитивні: 13, 16, 23, 30, 31, 40, 45, 46;

б) негативні: 14, 20, 39;

в) всі відповіді у формі «Почасти правильно, можливо» оцінюються в +1 бал, а відповіді «Не можу вирішити» оцінюються в -1 бал і віднімаються із загальної суми.

Складність (відповіді, що оцінюються в 2 бали):

а) позитивні відповіді: 7, 15, 18, 26, 42, 50;

б) негативні: 4, 9, 10, 17, 24, 41, 48;

в) всі відповіді у формі «Почасти правильно, можливо» оцінюються в +1 бал, а відповіді «Не можу вирішити» оцінюються в -1 бал і віднімаються із загальної суми.

Схильність до ризику (відповіді, що оцінюються в 2 бали):

а) позитивні відповіді: 1, 21, 25, 35, 36, 43, 44;

б) негативні відповіді: 5, 8, 22, 29, 32, 34;

в) всі відповіді у формі «Почасти правильно, можливо» оцінюються в +1 бал, а відповіді «Не можу вирішити» оцінюються в -1 бал і віднімаються із загальної суми.

При оцінці даних опитувальника використовуються **чотири фактори**, що тісно корелюють з творчими проявами особистості:

· **Допитливість.** Суб'єкт із вираженою допитливістю найчастіше запитує всіх і про все, йому подобається вивчати пристрій механічних речей, він постійно шукає нові шляхи (способи) мислення, любить вивчати нові речі та ідеї, шукає різні можливості вирішення завдань, вивчає книги, ігри, карти, картини і т. д., щоб пізнати якнайбільше.

· **Уява.** Суб'єкт із розвиненою уявою: вигадує розповіді про місця, які він ніколи не бачив; представляє, як інші вирішуватимуть проблему, яку він вирішує сам; мріє про різні місця та речі; любить думати про явища, з якими не стикався; бачить те, що зображено на картинах та малюнках, незвичайно, не так, як інші; часто дивується з приводу різних ідей і подій.

· **Складність.** Суб'єкт, орієнтований на пізнання складних явищ, виявляє інтерес до складних речей та ідей; любить ставити собі важкі завдання; любить вивчати щось без сторонньої допомоги; виявляє наполегливість, щоб досягти своєї мети; пропонує надто складні шляхи вирішення проблеми, ніж це здається необхідним; йому подобаються складні завдання.

· **Схильність до ризику.** Виявляється в тому, що суб'єкт відстоюватиме свої ідеї, не звертаючи уваги на реакцію інших; ставить перед собою високі цілі

та намагатиметься їх здійснити; припускає можливість помилок і провалів; любить вивчати нові речі чи ідеї та не піддається чужій думці; не надто стурбований, коли однокласники, викладачі чи батьки висловлюють своє несхвалення; воліє мати шанс ризикнути, щоб дізнатися, що з цього вийде.

З 50 пунктів 12 тверджень ставляться до допитливості, 12 – до уяви, 13 – до здатності йти на ризик, 13 тверджень – до фактору складності.

Кінцева кількісна вираженість того чи іншого фактора визначається шляхом підсумовування всіх відповідей, що збігаються з ключем, та відповідей «можливо» (+1) та віднімання з цієї суми всіх відповідей «Не можу вирішити» (-1 бал).

Якщо всі відповіді збігаються з ключем, то сумарний «сирий» бал може дорівнювати 100, якщо не зазначені пункти «Не можу вирішити».

Якщо піддослідний дає відповіді у вигляді «можливо», його «сира» оцінка може становити 50 балів у разі відсутності відповідей «Не можу вирішити».

Чим вище «сира» оцінка досліджуваної особи, яка відчуває позитивні почуття по відношенню до себе, тим більше творчою особистістю, допитливою, з уявою, здатною піти на ризик і розібратися у складних проблемах, вона є; всі вищеописані особистісні чинники тісно пов'язані з творчими здібностями.

Можуть бути отримані оцінки по кожному фактору окремо, а також сумарна оцінка. Оцінки за факторами та сумарна оцінка краще демонструють сильні (висока «сира» оцінка) та слабкі (низька «сира» оцінка) сторони особи.

Оцінка окремого фактора та сумарний «сирий» бал можуть бути згодом переведені у стандартні бали та відзначені на індивідуальному профілі особистості.

Вимір особистісної креативності здобувачів вищої освіти правомірно визначати згідно наступної шкали:

100-80 балів (1-0,8) – високий рівень особистісної креативності;

79-60 балів (0,79-0,6) – достатній рівень особистісної креативності;

59-40 балів (0,59-0,4) – середній рівень особистісної креативності;

39-20 балів (0,39-0,2) – низький рівень особистісної креативності;

19 і нижче балів (0,19-0) – відсутність (стадія формування) особистісної креативності.

Алгоритм реалізації методики

«ЕКСПРЕС-ДІАГНОСТИКА ІННОВАЦІЙНОСТІ» (В.П. Чудакової)

(Чудакова В.П. Формування психологічної готовності персоналу освітніх організацій до інноваційної діяльності: дис. ... доктора психол наук: 19.00.10. Київ, 2016. С. 276)

ПРИЗНАЧЕННЯ: методика дозволяє встановити міру інноваційної спрямованості особистості досліджуваного на основі його самооцінки.

ІНСТРУКЦІЯ: Уважно ознайомтеся з питаннями тесту-анкети. Виберіть, будь-ласка, один із запропонованих варіантів відповіді, поставивши знак «+» у відповідну колонку реєстраційного бланку. Відповідайте відверто, пам'ятаючи, що тут немає правильних чи неправильних відповідей, довго не думайте.

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

Номер запитання	Варіанти відповідей:			
	в високій (максимальній) мірі	в середній мірі	в найменшій (мінімальній) мірі	Не знаю
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

ТЕСТ

1. В якій мірі Вам необхідні інновації у власній діяльності?
2. Оцініть, на скільки активно Ви приймаєте участь в інноваціях?
3. Оцініть, в якій мірі виявляється Ваше позитивне емоційне ставлення до інновацій?
4. У якій мірі Ви б бажали бути ініціатором інновації?
5. У якій мірі Ви б бажали бути виконавцем, реалізатором інновації?
6. У якій мірі Ви схильні створювати інновації, розробляти інноваційні розробки?
7. У якій мірі Ви схильні модифікувати інноваційні розробки інших?
8. У якій мірі Ви схильні вдосконалювати інноваційні розробки інших?

9. В якій мірі Ви залучені до застосування інновацій в навчальному процесі закладу вищої освіти?

10. В якій мірі, Ви реально впроваджуєте інновації в повсякденному житті?

Додаткові запитання:

11. В якій мірі, на Вашу думку, схильні самостійно створювати авторські інновації викладачі, які Вас навчають?

12. В якій мірі, на Вашу думку, здатні самостійно створювати авторські інноваційні розробки Ваші викладачі?

13. В якій мірі, на Вашу думку, схильні Ваші викладачі до організації інноваційного навчання студентів?

14. В якій мірі, на Вашу думку, здатні Ваші викладачі до впровадження моделей інноваційного навчання студентів?

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДАНИХ

Рівні інноваційної спрямованості особистості встановлюються згідно наступної шкали:

– наявність 10-9 якостей (1-0,9) – високий рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;

– наявність 8-7 якостей (0,8-0,7) – достатній рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;

– наявність 6-5 якостей (0,6-0,5) – середній рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;

– наявність 4-3 якостей (0,4-0,3) – низький рівень прояву ознак інноваційної спрямованості особистості;

– наявність 2-1 якостей (0,2-0) – відсутність ознак інноваційної спрямованості особистості.

Алгоритм реалізації методики «ТЕСТ ШКІЛЬНОЇ ТРИВОЖНОСТІ ФІЛПСА»

(<https://www.google.com/search?q=ТЕСТ+ШКІЛЬНОЇ+ТРИВОЖНОСТІ+ФІЛПСА&biw=1440&bih=747&sxsrf=AB5stBh5xxGjegZpvvQKdegommCJNe7huw%3A1690607704622&ei=WKDEZMzOJdKIxc8P05OluAM&ved=0ahUKEwjM2sC9lLOAAxVSRPEDHdNJCTcQ4dUDCA4&oeq>)

ПРИЗНАЧЕННЯ: Опитувальник діагностує рівень тривожності здобувачів освіти.

Вікова категорія досліджуваних: з 12 років.

ІНСТРУКЦІЯ: Опитувальник містить запитання про те, як Ви себе відчуваєте в освітньому середовищі, під час відвідування навчальних занять. Намагайтеся відповідати щиро і правдиво, тут немає правильних чи неправильних, "добрих" або "поганих" відповідей. Над запитаннями довго не задумуйтеся.

На аркуші для відповідей запишіть своє ім'я, прізвище, дату, групу, факультет.

Відповідаючи на запитання, поряд з його номером записуйте відповідь "+", якщо Ви згодні з ним, або "-" - якщо Ви не згодні.

Аркуш для відповідей

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

№ запитання					
1	11	21	31	41	51
2	12	22	32	42	52
3	13	23	33	43	53
4	14	24	34	44	54
5	15	25	35	45	55
6	16	16	36	46	56
7	17	27	37	47	57
8	18	28	38	48	58
9	19	29	39	49	
10	20	30	40	50	

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА

1. Чи важко тобі триматися на одному рівні з усім класом?
2. Ти хвилюєшся, коли вчитель має намір перевірити, чи знаєш ти матеріал?

3 Тобі важко працювати в класі так, як цього вимагає вчитель?

4. Чи сниться тобі сердитий учитель, коли ти не знаєш уроку?

5. Траплялося, щоб хтось з класу бив тебе, завдав шкоди?

6. Тобі часто хочеться, щоб учитель не поспішав під час пояснення нового матеріалу, поки ти всього не зрозумієш?

7. Чи сильно ти хвилюєшся під час відповіді або виконання завдання?

8. Чи буває, що ти боїшся висловлюватися на уроці, щоб не зробити безглузду помилку?

9. Чи тремтять коліна, коли тебе викликають відповідати?

10. Чи часто твої однокласники сміються над тобою, коли ви граєтесь?

11. Чи трапляється, що ти одержуєш нижчу оцінку, ніж сподівався?

12. Тебе хвилює, чи залишать тебе на повторний рік навчання?

13. Ти намагаєшся уникати ігор, у яких робиться вибір, тому що тебе, як правило, не вибирають?

14. Буває часом, що ти весь тремтиш, коли тебе викликають відповідати?

15. Чи часто у тебе виникає відчуття, що ніхто з однокласників не хоче робити

те, що хочеш ти?

16. Чи сильно ти хвилюєшся перед тим як виконувати завдання?

17. Чи важко тобі отримувати оцінки, яких очікують від тебе батьки?

18. Ти боїшся іноді, що тобі стане погано у класі?

19. Чи будуть твої однокласники сміятися над тобою, якщо ти зробиш помилку під час відповіді?

20. Чи схожий ти на своїх однокласників?

21. Виконавши завдання, непокоїшся, чи добре з ним справився?

22. Коли ти працюєш у класі, чи упевнений, що все добре запам'ятаєш?

23. Тобі сниться іноді, що ти не можеш відповісти на запитання вчителя?

24. Чи правда, що більшість учнів ставляться до тебе дружньо?

25. Ти працюєш старанніше, якщо знаєш, що результати твоєї роботи порівнюватимуться з результатами твоїх однокласників?

26. Чи часто ти мрієш про те, щоб менше хвилюватися, коли тебе запитують?

27. Чи боїшся ти часом вступати в суперечку?

28. Ти відчуваєш, що твоє серце починає сильно битися, коли вчитель говорить, що має намір перевірити твою готовність до уроку?

29. Коли ти отримуєш позитивні оцінки, чи думає хтось із твоїх друзів, що ти хочеш вислужитися?

30. Чи добре ти себе почуваєш з однокласниками, до яких іноді ставляться з особливою увагою?

31. Чи буває, що дехто в класі говорить те, що тебе зачіпає?

32. Як ти думаєш, чи втрачають добре ставлення однокласників ті учні, які не встигають у навчанні?

33. Чи схоже на те, що більшість твоїх однокласників не звертають на тебе увагу?

34. Чи часто ти боїшся виглядати безглуздо?
35. Чи задоволений ти ставленням до тебе вчителів?
36. Чи допомагає твоя мама в організації вечорів і шкільних свят, як інші мами твоїх однокласників?
37. Чи хвилювало тебе, що думають про тебе оточуючі?
38. Чи сподіваєшся ти в майбутньому вчитися краще, ніж раніше?
39. Ти вважаєш, що одягаєшся у школі так гарно, як і твої однокласники?
40. Чи часто ти, відповідаючи на уроці, замислюєшся, що думають про тебе в цей час інші?
41. Чи мають здібні учні особливі права, яких немає в інших?
42. Чи сердяться деякі з твоїх однокласників, коли тобі вдається бути кращим за них?
43. Ти задоволений тим, як до тебе ставляться однокласники?
44. Чи добре тобі, коли залишаєшся сам на сам з учителем?
45. Чи сміються твої однокласники іноді твої зовнішності і поведінки?
46. Чи думаєш ти, що турбуєшся про свої шкільні справи більше, ніж інші?
47. Якщо ти не можеш відповісти, коли тебе запитують, чи відчуваєш ти, що ось-ось розплачешся?
48. Чи думаєш увечері у ліжку іноді з неспокоєм про те, що буде завтра в школі?
49. Працюючи над важким завданням, чи відчуваєш ти часом, що абсолютно забув те, що добре знав раніше?
50. Чи тремтить злегка твоя рука, коли ти працюєш над завданням?
51. Чи відчуваєш ти, що починаєш нервувати, коли вчитель повідомляє про намір дати класу завдання?
52. Чи лякає тебе перевірка твоїх знань у школі?
53. Коли вчитель говорить, що має намір дати класу завдання, чи відчуваєш ти страх, що не впораєшся з ним?
54. Чи снилося тобі часом, що однокласники можуть зробити те, чого не можеш ти?
55. Коли вчитель пояснює матеріал, чи здається тобі, що однокласники розуміють його краще, ніж ти?
56. Чи думаєш ти дорогою до школи, що вчитель може дати класу перевірну роботу?
57. Коли ти виконуєш завдання, чи часто відчуваєш, що робиш це погано?
58. Чи тремтить злегка твоя рука, коли вчитель просить зробити завдання на дошці перед усім класом?

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Під час обробки результатів психолог виділяє запитання, відповіді на які не збігаються з ключем тесту. Наприклад: на 58-ме запитання здобувач освіти відповів "так", а в ключі цього запитання - відповідь "-". Відповіді, які не збігаються з ключем, - це вияв тривожності.

Ключ до тесту:

1-	11+	21–	31–	41+	51–
2-	12–	22+	32–	42–	52–
3-	13–	23–	33–	43–	53–
4-	14–	24+	34–	44+	54–
5-	15–	25+	35+	45–	55–
6-	16–	16–	36+	46–	56–
7-	17–	27–	37	47–	57–
8-	18–	28–	38+	48–	58–
9-	19–	29–	39+	49–	
10-	20–	30+	40–	50–	

Під час обробки даних аркушів відповідей досліджуваних підраховується:

- загальне число розбіжностей з даними, наведеними у ключі. Якщо воно більше 50%, можна говорити про підвищену тривожність здобувача освіти, якщо більше 75% від загального числа запитань тесту - про високу тривожність;
- число збігів за кожним з восьми чинників тривожності, що виділяються в тесті. Рівень тривожності визначається, як у першому випадку. Аналізується загальний внутрішній емоційний стан здобувача освіти, який багато в чому визначається наявністю певних тривожних чинників (синдромів) та їхньою кількістю.

№	Чинник (синдром)	Номер запитання
1	Загальна тривожність	2, 4, 7, 12, 16, 21, 23, 26, 28, 46-58
2	Переживання соціального стресу	5, 10, 15, 20, 24, 30, 33, 36, 39, 42, 44
3	Фрустрація потреби в досягненні успіху	1, 3, 6, 11, 17, 19, 25, 29, 32, 35, 38, 41, 43
4	Страх самовираження	27, 31, 34, 40, 45
5	Страх ситуації перевірки знань	2, 7, 12, 16, 21, 26
6	Страх не відповідати очікуванням оточуючих	3, 8, 13, 17, 22
7	Низький фізіологічний опір стресу	9, 14, 18, 23, 28
8	Проблеми і страхи у стосунках з викладачами	2, 6, 11, 32, 35, 41, 44, 47

Характеристика чинників (синдромів)

Загальна тривожність в освітньому середовищі закладу освіти - загальний емоційний стан здобувача освіти, пов'язаний з різними формами його залучення до студентського життя.

Переживання соціального стресу - емоційний стан здобувача освіти, на фоні якого розвиваються його соціальні контакти, передусім - з однолітками.

Фрустрація потреби в досягненні успіху - несприятливий психічний фон, що не дає змоги здобувачу освіти розвивати свої потреби в успіху, досягненні високого результату тощо.

Страх самовираження - негативні емоційні переживання ситуацій, пов'язаних з необхідністю саморозкриття, пред'явлення себе іншим, демонстрації своїх можливостей.

Страх ситуації перевірки знань - негативне ставлення і переживання тривоги в ситуаціях перевірки (особливо - публічної) знань, досягнень, можливостей.

Страх не відповідати очікуванням оточуючих - орієнтація на значущість інших в оцінці своїх результатів, вчинків і думок, тривога з приводу оцінок.

Низький фізіологічний опір стресу - особливості психофізіологічної організації, що знижують пристосованість здобувача освіти до ситуацій стресогенного характеру. Це підвищує імовірність неадекватного, деструктивного реагування на тривожний чинник середовища.

Проблеми і страхи у стосунках з викладачами - загальний негативний емоційний фон відносин з науково-педагогічними співробітниками у закладі, що знижує успішність здобувача освіти.

Рівень тривожності як загальний емоційний стан здобувачів вищої освіти, властивий їм під час перебування в освітньому середовищі, встановлюється на основі співпадінь з ключем (пункти 2, 4, 7, 12, 16, 21,23, 26, 28, 46-58) за наступною шкалою:

21-19 балів (1-0,9) – високий рівень тривожності в навчальній діяльності;

18-15 балів (0,89-0,71) – достатньо виражений рівень тривожності в навчальній діяльності;

14-10 балів (0,70-0,48) – середній (підвищений) рівень тривожності в навчальній діяльності;

9-5 балів (0,47-0,24) – низький рівень тривожності в навчальній діяльності;

4 і нижче балів (0,23-0) – відсутність прояву тривожності в навчальній діяльності.

**Алгоритм реалізації методики
«ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ТРИВОЖНОСТІ»
(Шкала Дж. Тейлора)**

(<https://studfile.net/preview/9234594/page:8/>)

ПРИЗНАЧЕННЯ: Опитувальник запропонований Тейлором у 1955 році і призначений для визначення рівня тривожності, адаптований Т. А. Немчіним (1966 р.). Адаптована методика надає можливість більш точно визначити рівень тривоги у досліджуваної особи. За допомогою цієї методики можливо виявити наявність тривожності у здобувачів вищої освіти взагалі, а також прослідкувати динаміку змін тривожності під час застосування різних моделей навчання, зокрема, інноваційного навчання.

ІНСТРУКЦІЯ: уважно прочитайте кожне із нижче представлених тверджень і поставте "+" в колонці бланку відповідей (Так), якщо згодні з твердженням, "-", якщо Ви не згодні з твердженням в колонці бланку відповідей (Ні). В випадку, якщо Ви невпевнені, можлива відповідь "не знаю", тоді поставте "X" у відповідній колонці.

БЛАНК ВІДПОВІДЕЙ

Прізвище, ім'я _____ Дата _____ Група __ Факультет _____

№ пропозиції	Варіанти відповідей		
	ТАК	НІ	Не знаю
1			
2			
3			
4			
5			
6			
7			
8			
9			
10			
11			
12			
13			
14			
15			
16			
17			
18			
19			

20			
21			
22			
23			
24			
25			
26			
27			
28			
29			
30			
31			
32			
33			
34			
35			
36			
37			
38			
39			
40			
41			
42			
43			
44			
45			
46			
47			
48			
49			
50			

ТЕКСТ ОПИТУВАЛЬНИКА:

1. Зазвичай я спокійний і вивести мене з себе нелегко.
2. Мої нерви розштані не більше ніж у інших людей.
3. У мене рідко бувають запори.
4. У мене рідко бувають головні болі.
5. Я рідко стомлююсь.
6. Я майже завжди відчуваю себе повністю щасливим.
7. Я впевнений в собі.
8. Я майже ніколи не червонію.
9. В порівнянні з моїми друзями я вважаю себе досить сміливою людиною.
10. Я червонію не частіше, ніж інші.

11. У мене рідко буває серцебиття і задишка.
12. Зазвичай мої руки і ноги досить теплі на дотик.
13. Я скромний, не більше ніж інші.
14. Мені не вистачає впевненості в собі.
15. Іноді мені здається, що я ні на що не здатний.
16. У мене бувають періоди такої тривоги, що я не можу сидіти спокійно на місці.
17. Мій шлунок сильно мене турбує.
18. У мене не вистачає духу перенести всі майбутні труднощі.
19. Я хотів би бути таким же щасливим, як і інші.
20. Мені іноді здається, що переді мною стоять такі труднощі, які мені не під силу.
21. Мені не рідко сняться кошмарні сни.
22. Я все частіше звертаю увагу на те, що мої руки починають тремтіти, коли я намагаюсь щось зробити..
23. У мене досить неспокійний і переривчастий сон.
24. Мене досить сильно тривожать можливі неудачі.
25. Мені доводилось відчувати страх в тих випадках, коли я точно знав, що мені нічого не загрожує.
26. Мені важко сконцентруватись на роботі або на будь якому завданні.
27. Я працюю з великою напруженістю.
28. Я легко впадаю в сумніви.
29. Майже весь час я відчуваю тривогу через кого небудь, або через щось.
30. Я схильний приймати все дуже серйозно.
31. Я часто плачу, у мене очі "на мокрому місці".
32. Мене не рідко мучають приступи рвоти і тошноти.
33. Раз в місяць у мене буває розлад стула (або частіше).
34. Я часто боюсь, що от-от почервонію.
35. Мені дуже важко сконцентруватися на чомусь.
36. Мій матеріальний стан досить мене турбує.
37. Нерідко я думаю про такі речі, про які не хотілося б ні з ким говорити.
38. У мене бували періоди, коли тривога лишала мене без сну.
39. Час від часу, коли я сумніваюсь, у мене з'являється сильна пітливість, і мені стає дуже незручно.
40. Навіть в холодні дні я легко потію.
41. Час від часу я стаю такий збуджений, що мені стає важко заснути.
42. Я – людина, яка легко заводиться.
43. Час від часу я відчуваю себе зовсім непотрібним.
44. Іноді мені здається, що моя нервова система розшатана і я от-от вийду з себе.
45. Я часто ловлю себе на тому, що мене щось тривожить.
46. Я більш чутливий, ніж більшість людей.
47. Я майже весь час відчуваю голод.
48. Іноді я розчаровуюсь, через дрібниці.

49. Життя для мене завжди пов'язане з незвичайною напругою.

50. Очікування завжди мене дратують.

ОБРОБКА ТА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ

Кожна відповідь, яка співпадає з ключем оцінюється в 1 бал, при невизначеній відповіді нараховується 0,5 бала.

Ключ: твердження 1-12 – відповідь «Ні»; твердження 13-50 – відповідь «Так».

Показники визначаються таким чином:

від 0 до 5 балів - низька тривожність,

від 6 до 20 балів – середня тривожність,

більше 21 балу – висока тривожність.

Рівні тривожності встановлюються згідно шкали:

50-36 балів (1-0,72) – високий рівень тривожності (дуже слабка стресостійкість);

35-21 балів (0,71-0,42) – достатньо виражений рівень тривожності (слабка стресостійкість);

20-6 балів (0,41-0,12) – середній (підвищений) рівень тривожності (помірна стресостійкість);

5-3 балів (0,11-0,06) – низький рівень тривожності (підвищена стресостійкість);

2 і нижче балів (0,05-0) – відсутність тривожності (висока стресостійкість).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адамова Г. В., Рожельюк І. Я., Таланова Л. Г. Емпіричний досвід впровадження моделі інноваційного навчання з формування текстотвірної компетентності у здобувачів вищої освіти спеціальності 035 Філологія. *Вісник науки та освіти*. 2023. № 8 (14). С. 361–373.
2. Діагностувальні методики /укл. Т.В. Бойко. Чернігів: ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка, 2013. 40 с.
3. Дослідження рівня суб'єктивного контролю (Є. Бажин, Є. Голинкін, А. Еткінд). *Психологу для роботи. Діагностичні методики* /укл. Лекмак М.А., Петриша В.Ю. Ужгород: 2011. С. 433-437.
4. Загальна психологія: навч. посібник /О. П. Сергєєнкова, О.А. Столярчук, О.П. Коханова, О.В. Пасєка. Київ: ЦУЛ, 2012. 296 с.
5. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Малхазов О.Р. Збірник методик для діагностики психологічної готовності військовослужбовців військової служби за контрактом до діяльності у складі миротворчих підрозділів: метод. посібник. Київ: НДЦПІЗСУ, 2011. 180 с.
6. Лекмак М.А., Петриша В.Ю. Психологу для роботи. Діагностичні методики. Ужгород: 2011. 610 с.
7. Методика діагностики особистісної креативності (О.Тунік). URL: <http://weblib.pp.ua/1212-diagnostika-lichnostnoy-kreativnosti-22410.html>.
8. Методика «Потреба в досягненні» (Ю.М. Орлова). URL: http://ni.biz.ua/9/9_17/9_174071_oprosnik-potrebnost-v-dostizhenii-yum-orlova.html.
9. Методика «Самооцінка здатності особистості до самоосвіти і саморозвитку» (О.П. Сергєєнкова). URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/pdf>.
10. Методика «Спрямованість на оцінку або на отримання знань» (Е.Ільїн, Н. Курдюкова). URL: <http://studcon.org/metodyka-spryamovanist-na-nabuttya-znan-uer-ilyin-na-kurdyukova>.
11. Пашукова Т.І., Допіра А.І., Дьяконов Т.В. Практикум із загальної психології / за ред. Т.І.Пашукової. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2000. С.174-178.
12. Психологічний словник /авт.-уклад.: В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова; за ред. Н.А. Побірченко. Київ: Наук. світ, 2007. 274 с.
13. Тест шкільної тривожності ФІЛПСА. URL: <https://www.google.com/search?q=ТЕСТ+ШКІЛЬНОЇ+ТРИВОЖНОСТІ+ФІЛПСА&biw=1440&bih=747&sxsrf=AB5stBh5xxGjegZpvvQKdegommCJNe7huw%3A1690607704622&ei=WKDEZMzOJdKIxc8P05OluAM&ved=0ahUKEwjM2sC9ILOAAxVSRPEDHdNJCTcQ4dUDCA4&oeq/>.
14. Інновації та науково-педагогічні дослідження в сфері вищої освіти : методичні рекомендації з організації самостійної роботи здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти з навчальної дисципліни «Педагогіка вищої школи» /укл. А.А. Татарнікова, О.С. Цокур. Одеса: МГУ, 2024 р. 52 с.
15. Цокур О.С. Індивідуальні чинники психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання. *Благословенний Григорій Сковрода – світовий геній мудрості та гуманного духу*: Зб. матеріалів регіон. наук.-практ.

інтернет-конф. / за ред. проф. Голубенко Л.М., проф. Цокур О.С., доц. Вейланде Л.В.-В. Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2022. С.118–122.

16. Цокур О.С. Сутність і структура психологічної готовності здобувачів вищої освіти до інноваційного навчання. *Перспективи та інновації науки* (Серія «Психологія»). Київ, 2023. № 12(30). С. 816-825. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12\(30\)-815-826](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2023-12(30)-815-826).

17. Цокур О. Психолого-педагогічні особливості інноваційного навчання здобувачів вищої освіти. *Іноземні мови в контексті сучасного розвитку природничих та гуманітарних наук: міждисциплінарний підхід*. збірник матеріалів ІХ Всеукр. наук.-практ. інтернет-конференції з питань методики викладання іноземної мови (Одеса, 18 травня 2023 р.). ОНУ імені І.І. Мечникова. Одеса: 2023. С. 62–65. URL: https://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/rgf/foreignnat/19_ZBIRNYK_2023.pdf.

18. Цокур О., Бойчев І.І. Місце і роль суб'єктивних чинників інноваційного навчання здобувачів вищої освіти. *Інноваційні підходи до формування багатомовної та полікультурної компетенції в умовах викликів сьогодення*: збірник матеріалів Міжн. наук.-практ. конф. (Одеса, 23–24 листопада 2023 р.). Одеса: МГУ, 2023. С. 232–236. URI: <https://hdl.handle.net/11300/26952>.

Додаток

Самоаналіз якості виконання гностичної функції професійно-педагогічної діяльності викладача вищої школи

Діагностичний практикум дозволив мені

Стосовно способів реалізації гностичної функції для мене стало відкриттям

Моя професійність виявилася в

Самим цікавим при освоєнні гностичної функції було

В якості суб'єкта діагностичної діяльності Я навчилася (вся)

Мої пропозиції щодо вдосконалення засобів реалізації гностичної функції

Електронне видання

ІННОВАЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ДІАГНОСТИЧНИЙ ПРАКТИКУМ

Електронний навчально-методичний посібник з організації самостійно-дослідницької діяльності здобувачів другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів вищої освіти

Укладачі:

Анжеліка Анатоліївна Татарнікова, доктор мистецтвознавства, доцент, зав. кафедри мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін;

Людмила Григорівна Таланова, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов;

Ольга Степанівна Цокур, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов.

Шрифт Times New Roman.

Системні вимоги:

операційна система сумісна з програмним забезпеченням

для читання файлів формату PDF.

Обсяг даних 5 д.а.

Оригінал макет виготовлено в авторській редакції

Кафедра мистецтвознавства та загальногуманітарних дисциплін

Факультет мистецтва і дизайну

Кафедра романо-германської філології та методики викладання іноземних мов

Факультет лінгвістики і перекладу

МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

вул. Фонтанська дорога, 33, м. Одеса, 65009